

Utflyktsguide

29 naturområden i Kalmar län - Öland

UPPTÄCK PÄRLORNA I VÅRT VACKRA LANDSKAP!

Länsstyrelsen hälsar Dig välkommen som besökare i något av våra fantastiska natur- och kulturområden på Öland. Här finner Du stränder, ädellövskogar och odlingslandskap som alla kan uppvisa stora och intressanta variationer. Alla har pärlor av nationell och internationell klass.

Denna utflyktsguide vill fästa Din uppmärksamhet på de öländska sevärdheterna och möjligheten till sköna natur- och kulturupplevelser. Förutom information om vad som finns att se på de olika platserna förmedlar guiden också information om besöksmålen historia, hur de uppkommit och hur de sköts till glädje för kommande generationer.

Så välkommen ut i naturen! Här finns möjligheten för var och en att hitta sin favoritplats oavsett om Du är en erfaren friluftsmänniska, van att vistas i naturen på egen hand, eller om Du är en nyfiken nybörjare som väljer att följa markerade leder och nyttja iordningställda rastplatser och andra anordningar.

Sven Lindgren
Landshövding

2008 Utflyktsguide 29 naturområden i Kalmar län - Öland

Text och layout: Christina Almqvist Länsstyrelsen Kalmar län

Kartor: Therese Johannesson Naturcentrum AB, Stenungsund.

Översiktskarta: Martin Hägerås Länsstyrelsen Kalmar län

© Lantmäteriverket, Ur Geografiska Sverigedata, översiktskartan Dnr. 106-2004/188"

Foto: Anders Johansson sid 12, 24 t v, 41 nederst, 48 t h, 54, 56, 57 t h, 65 t h, omslag solvända Henrik Karlsson/N sid 23 t h, 30, 47 överst, 51 t v, 63, 64, 65 överst
Martin Lagerlöf sid 4 överst, 6 växter t h, 14 t v, 24 t h, 31, 39, 41 överst t v, omslag bastardsvärmare Helena Lager sid 22, 33 t h, 40, 41 växter t h, 42, 50, 51 t h, 58 nederst, 60, 61, 62
Tomas Järnetun sid 10, 11, 37 överst, Mats Lindeborg sid 33 t v, 34 t h och nederst tv, Markus Forslund sid 4 nederst, 19, Anita Heimdahl sid 6 t v, 16, 28,
Charlotta Larsson sid 23 t v, 41 t v nedre, Anna Lindberg sid 8, 48 t v,
Sigge Sundström sid 14 t h, omslag Långe Jan, baksida utflykt, Daniel Cluer sid 37 nederst, 66,
Kristen Sand sid 57 t v, omslag rauk, fågelskädnings, Johan Jansson sid 21, 58 överst,
Pierre Stjernfeldt sid 2, 3, Johan Teiffel sid 26, 36, 46 t h, Malin Miller sid 38, 52,
omslag enbuskar Jordtorpsåsen, alvarväg, Christina Almqvist sid 34 överst t v, 44, 46 t v,
omslag Adam och Eva

Illustrationer: Adam Hedin växter sid 2, 5, 15, 17, svamp sid 27, Peter Larsson, sid 2 nederst, 8, 9 nederst, 13 nederst, 15 nederst, 29 nederst, 31, 32, 39 uppe t v, 43 nere t v, Peter Nilsson sid 5 överst t h och nere t h, 7 nederst, 9 t v, 17 överst t v och t h, 19 överst t h och nederst t v, 20, 25 överst och nere t h, 29 överst t v, 35 överst, 39 nederst t h, 45, 49, 60, Jan Krahnert sid 15 överst, StudioB sid 13 överst, 26, 39 t h vänstra, 43 överst t v, 53, 55, 59

Övriga foton och illustrationer: Länsstyrelsen Kalmar län

Tryck: Sörmlands Grafiska Quebecor

Upplaga: 50 000 ex

ISBN: 978-91-975549-3-0

Välkommen ut i några av Ölands finaste naturområden

Välkommen att uppleva Kalmar läns fantastiska natur! I broschyren presenteras 29 naturområden på Öland. En motsvarande broschyr finns också för naturområden i Östra Småland. Här kan du hitta egna favoriter bland många av länets utflyktspärlor - sköna picknickhagar, ljuvliga blomsterängar, ståtliga ekar, djupa urskogar, alvarmarker, stränder och idyllisk skärgård. I slutet av broschyrerna finns en översiktskarta över alla besöksmålen. För respektive område finns en karta och en enkel vägbeskrivning. Väl framme i området finns informationstavlor som visar eventuella friluftsanordningar som stigar/leder, stättor etc. På Länsstyrelsens hemsida www.h.lst.se kan du få mer information.

INNEHÅLL

1 Trollskogen.....	2
2 Neptuni åkrar.....	4
3 Lindreservatet.....	6
4 Bödakusten östra.....	8
5 Bödakusten västra.....	10
6 Byrums raukar.....	12
7 Horns kungsgård.....	14
8 Knisa mosse.....	16
9 Högenäs orde.....	18
10 Lilla Horns löväng.....	20
11 Öländska sjömarker.....	22
11 Södviiks sjömarker.....	24
12 Södra Greda löväng.....	26
13 Petgårde och Djurstad träsk.....	28
14 Halltorp.....	30

11 Mittlandsskogen.....	32
15 Karum.....	34
16 Rönnerum.....	36
17 Jordtorpsåsen.....	38
17 Stora Alvaret.....	40
18 Drörestorp.....	42
19 Vickelby alvar.....	44
20 Vickelby ädellövskog.....	46
21 Beijershamn.....	48
22 Gyng och Möckelmossen.....	50
23 Bjärby och Lilla Dalby alvar.....	52
24 Hulterstad alvar.....	54
25 Eckelsudde.....	56
26 Solberga alvar.....	58
27 Stormaren.....	60
28 Albrunna lund.....	62
29 Ottenby.....	64
Skyddad natur.....	66
Teckenförklaring.....	68
Översiktskarta.....	69

ATT TÄNKA PÅ!

Vissa områden som presenteras är särskilt tillrättlagda för turism och friluftsliv, andra är det inte! Det är inte självklart att man utan lov får gå överallt inom de områden som presenteras. Allemansrätten (se sidan 66) gäller endast utanför tomtmark. Undvik att gå alltför nära bostadshus. Man får aldrig ställa till skada i naturen, trampa ner växande gröda, störa människor och djur. Man måste alltid stänga grindar efter sig och får inte göra åverkan på stängsel. Fordonskörning i terräng är alltid förbjudet. Om det råder minsta tveksamhet om vad man får eller inte får göra, fråga alltid markägaren först!

1 TROLLSKOGEN

– sagolik skog på Ölands nordöstra udde

Längst ut på Ölands nordöstra udde ligger Trollskogen, en gammal betespräglad barrskog som verkligen gör skäl för sitt namn. Här växer knotiga vindpinade tallar och gamla grova vidkroniga ekar. Den trolska känslan förstärks av all murgröna som klättrar på mark och över trädstammar. Trollskogen utgör ett av Ölands mest omtyckta och välbesökta utflyktsmål.

SKOGENS PÄRLOR

Kornas bete gör att Trollskogen har en öppen och luckig karaktär och här växer den sällsynta rylen, men även den lilla mandeldoftande linnean. Förekomsten av gamla ihålliga träd och mycket död ved gör att många insekter, trädsvampar och lavar trivs i Trollskogen t.ex. den sällsynta ädelkronlaven. Till de häckande fåglarna hör spillkråka och mindre korsnäbb. Här finns också Ölands säkraste lokal för talltita, en av öns ovanligaste häckfåglar.

Spillkråkan hackar efter insektslarver i en gammal tall.

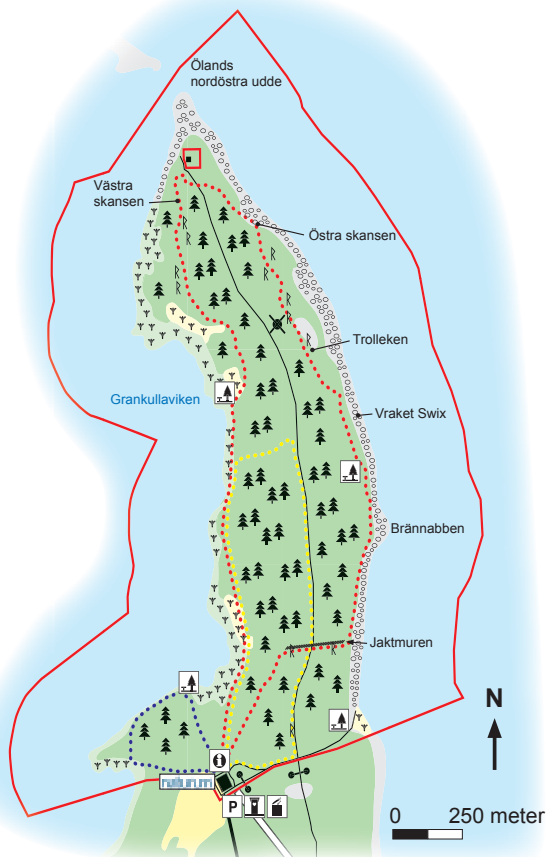
Murgrönan skapar en trolsk känsla.

KLAPPERSTEN OCH FISKEVATTEN

På Ölands nordöstra udde har mäktiga strandvallar av klappersten under årtusendena formats av vind, vågor och inlandsis. I omgivande kustvatten leker strömming och skrubbskädda. Grankullaviken utgör en mycket viktig ”barnkammare” för många fiskarter.

På den östra stranden ligger vraket efter den åländska skonaren ”Swiks” som förläste här vid en decemberstorm 1926.

Vid Trollskogen finns ett naturum där du kan få information om både Trollskogen och Ölands natur. I reservatet går vandringslederna förbi flera natur- och kultursevärdheter med ytterligare information.

FORNLÄMMINGAR

Sedan förhistorisk tid har nordöstra udden haft stor betydelse för människorna med den rika fisktillgången och Grankullaviken som en viktig hamn. De förhistoriska gravarna ligger som ett pärlband på äldre strandvallar längs uddens båda sidor.

Uddens strategiskt viktiga läge markeras också av skansanläggningarna från 1400-talet, då danskarna försökte inta den dåvarande örlogsbasen Örbovik. Vid uddens smalaste del finns en jaktmur troligen anlagd av Johan III på 1500-talet.

FAKTA

Storlek: 266 ha varav landareal 115 ha
Beslutsår: 1998

Syfte: att bevara ett område med naturskogsartad barrblandskog, gamla ekar, betade havsstrandängar och kust- och grundområde med dess flora och fauna.

HITTA HIT: Ölands nordöstra udde, cirka 65 kilometer från Borgholm. Följ väg 136 norrut och sväng mot Grankulla strax innan Byxelkrok. Tydliga skyltar visar vägen från Grankulla.

2 NEPTUNI ÅKRAR – där hav och himmel möts

Det var Linné som 1741 gav de vidsträckta klapperstensfälten och de böljande strandvallsformationerna namnet Neptuni åkrar och visst ser landskapet ut att ha formats av havsguden själv. När blåelden blommar mot den gråvita kalkstenen vallfärdar både turister och ölänningar hit.

VÅGSKAPADE STRANDVALLAR

Materialet till strandvallarna vid Neptuni åkrar har en gång avsatts av inlandsisen. Östersjöns vågor har slipat och bearbetat materialet till släta stenar och spolat upp stenarna på land. Processen har pågått under tusentals år samtidigt som land har höjt sig ur havet.

Längs med stranden syns den underliggande kalkstenen i form av ett så kallat pallplan som sträcker sig ut i vattnet.

SPARSAM FLORA

Neptuni åkrar är kanske mest känt för sin färgsprakande blomning av blåeld. Klapperstenvallarna har annars en sparsam flora och här växer arter som gråfibbla, tulkört, spåtistel, fårsvingel, grusslok och backtimjan. Längs stranden trivs salttåg, strandaster och gulkämpar.

FÅGELLIV

Områdets speciella fågel är större strandpipare som springer i strandlinjen och söker föda. Andra vadare är strandskata och rödbena som låter höra sitt intensiva varningsläte om du kommer för nära. Ute i vattnet ser man ofta ejder och gravand.

ÖLANDS NORDLIGASTE GRAVFÄLT

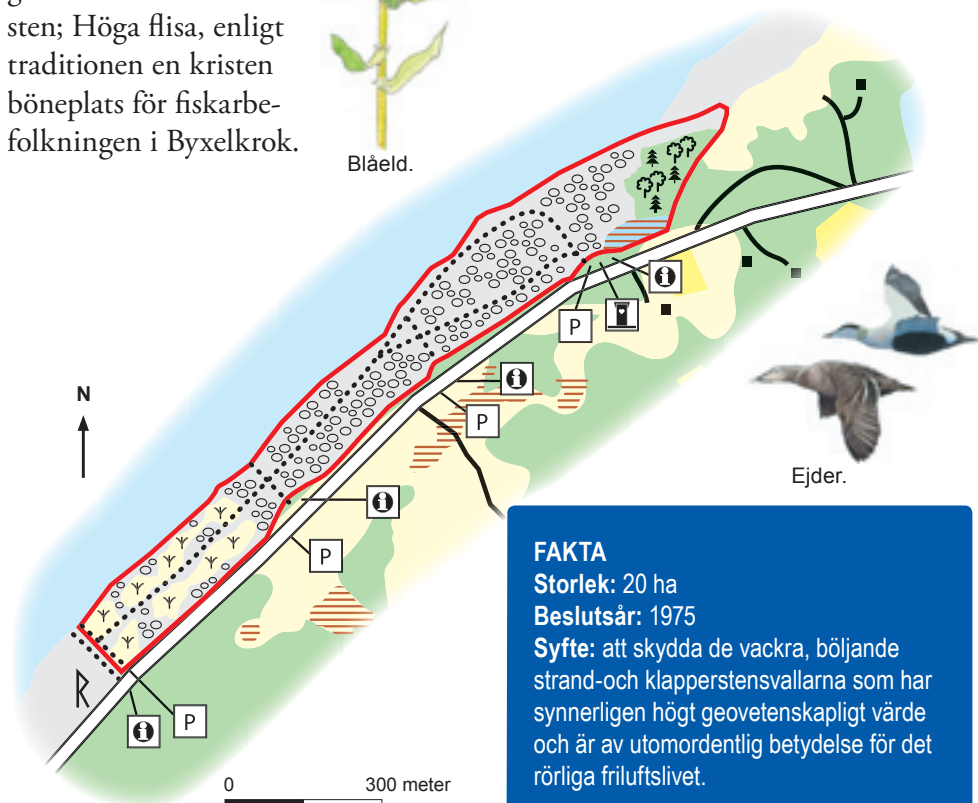
Vid stranden söder om Neptuni åkrar ligger ett vikingatida gravfält benämnt Forgallaskeppet. Enligt legenden ägde ett stort sjöslag rum vid kusten. Fiendens fartyg, Forgalla, sjönk på det grund som kom att kallas Forgalla. Efter slaget lades de döda i kistor som täcktes med sten. Arkeologer har dock funnit att här ligger män, kvinnor och barn med gravgåvor från vikingatid. Söder om gravfältet finns en rest sten; Höga flisa, enligt traditionen en kristen böneplats för fiskarbefolkningen i Byxelkrok.

Blåeld.

Större strandpipare.

Ejder.

FAKTA

Storlek: 20 ha

Beslutsår: 1975

Syfte: att skydda de vackra, böljande strand-och klapperstensvallarna som har synnerligen högt geovetenskapligt värde och är av utomordentlig betydelse för det rörliga friluftslivet.

HITTA HIT

Reservatet ligger på nordvästra Öland invid väg 136, cirka 2 km norr om Byxelkrok.

Området vid Neptuni åkrar är mycket rikt på fossil. Kom ihåg att det är förbjudet att plocka fossil!

3 LINDRESERVATET – ängar och blommande lind

Lindreservatet är ett av Ölands allra finaste naturreservat. Här finns ädellövskogar, tallskog, öppna betesmarker, alvar, kärr och örtrika slåtterängar. I reservatet kan du uppleva större bestånd av lind vilket är ytterst ovanligt idag.

I lindreservatet är de ädla lövträden som ek, lind och ask vanliga.

VÄRDEFULLA ÄDELLÖVTRÄD

Linden är ett trädslag som hade en större utbredning i vårt land under varmare perioder framförallt under bronsåldern. Många lindar, askar och ekar i området är mycket gamla och ask och lind bär spår av tidigare beskärning, lövtäkt. Ekarna har stora kronor vilket visar att de en gång vuxit i ett öppet landskap.

Höskallra.

Johannesnyckel.

LJUVLIG BLOMSTERPRAKT

I Lindreservatet finns slåtterängar med ädla lövträd och en artrik flora. Ängarna har det för Öland typiska utseendet med en blandning av helt öppna ytor och däremellan smala ridåer av träd och buskar. Under försommar och sommar kan man här uppleva en ljuvlig blomsterprakt av gullviva, St Pers nycklar, Johannesnycklar, darrgräs, höskallra, korskovall, brudsporre och nattviol.

SÄLLSYNTA ARTER

I Lindreservatet växer den sällsynta svampen linddyna på sin enda lokal i Kalmar län. På äldre lövträd växer lunglaven.

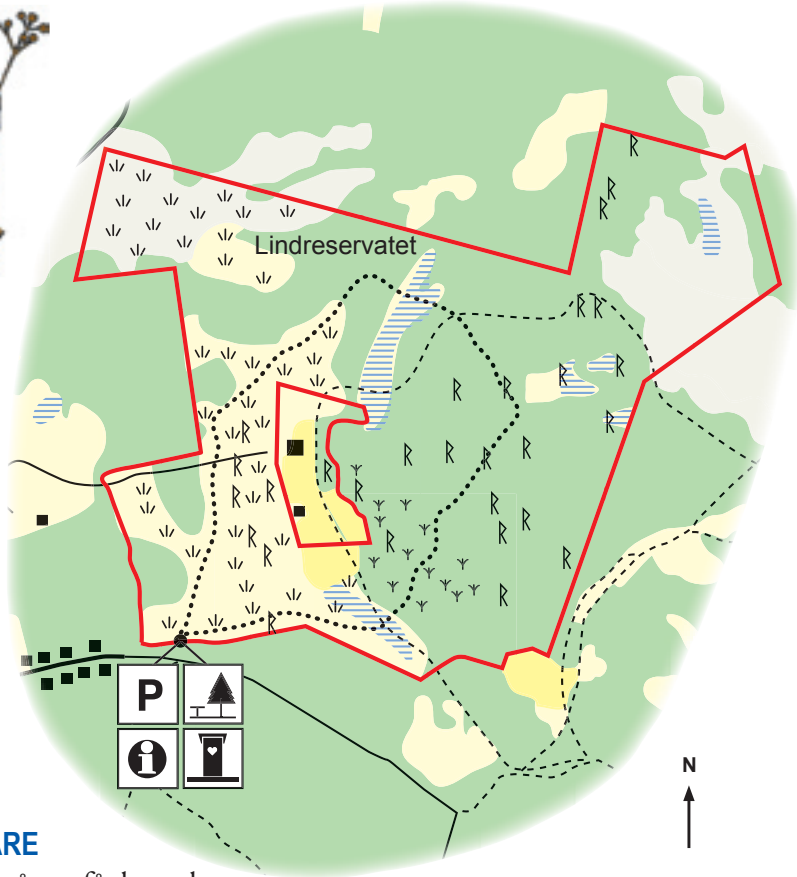

I en blommande lind surrar det av hundratals bin och humlor som besöker lindens blommor för att samla nektar.

Nötväcken bygger sitt bo i gamla ihåliga lövträd. Sådana träd finns det gott om i Lindreservatet.

TRÄDENS INVÅNARE

I lövängarna trivs många fåglar och fladdermöss som är beroende av gamla grova ädellövträd med hål i. Här förekommer den ovanliga halsbandsflugsnapparens och de sällsynta arterna fransfladdermus och trollfladdermus.

JÄRNÅLDERNS BYAR

Inom byn Torps ägor finns spåren av två angränsande järnåldersbyar, Ebberskog i norr och Åker i söder. Med sina omfattande system av husgrunder, hägnadssystem och gravar hör de till Ölands bäst bevarade lämningar från den äldre järnålderns bondesamhälle.

0 500 meter

FAKTA

Storlek: 76 ha

Beslutsår: 2000

Syfte: att bevara naturskogsartad bland-ädellövskog, naturskogsartade barr- och blandskogar, slätterängar, torrängar, alvarmarker samt våtmarker med den flora och fauna som hör till dessa biotoper. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Lindreservatet är beläget 2 km öster om Byxelkrok vid Torp. Följ vägvisning naturreservat, Lindreservatet.

4 BÖDAKUSTEN ÖSTRA

– sandstränder, sanddyner och flygsandfält

När du låter den fina sanden vid Böda sila mellan tårna, kan du tänka på att de små millimeterstora sandkornen är rester av bergskedjor, bildade för miljarder år sedan och som under en ofattbar tidsrymd eroderats ned av regn, snö, is, vågor och vind.

STORA DYNAMRÅDEN

Bödakusten har under 12 000 år, sedan inlandsisen drog sig tillbaka, byggts upp av sand från Östersjön och sand som transporterats till området av vinden. Sandstränderna övergår inåt land i stora sanddyner och flygsandfält. Väster och norr om Bödabukten finns ett av Sveriges största sanddynområden där den största dynen, Bölinge backe är ungefär 10 meter hög. På sanddynområdena växer gammal tallskog med lågvuxna förgrenade tallar. Många av träden är mellan 150 och 200 år gamla.

SPARSAM VÄXTLIGHET

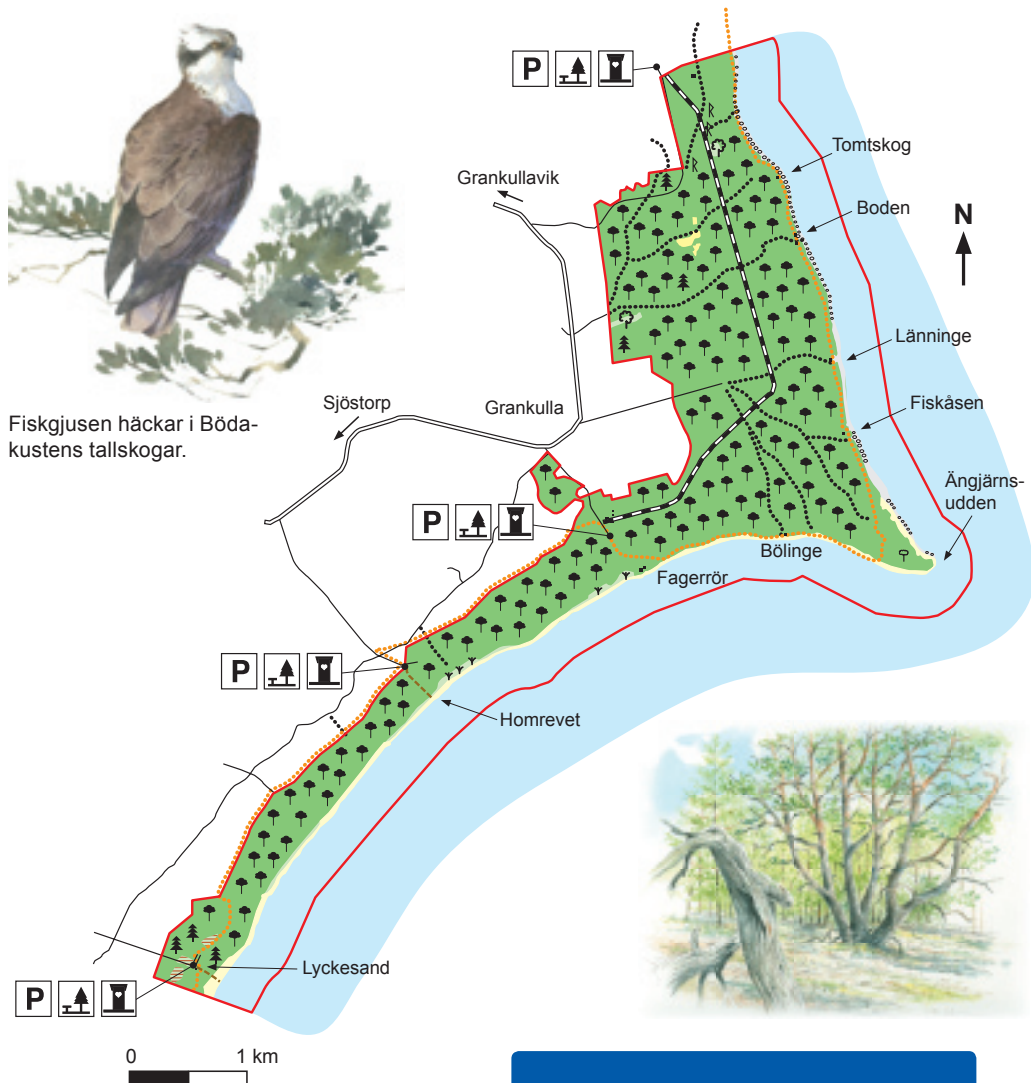
På stranden växer saltarv, marviol och strandvial och på dynerna sandrör och strandråg. I tallskogen dominerar grå och gulvit renlav på marken. I de glesa tallskogarna trivs sandstarr, tallört, grönpyrola och i de slutna skogarna ljung och kråkbär. I söder ligger ett kärr med höga botaniska värden, där den hotade kransalgen mellanräfse, växer.

Tallörten saknar klorofyll. Den lever av att ta upp näring från döda växter.

Fiskgjusen häckar i Bödakustens tallskogar.

PARADIS FÖR MÅNGA ARTER

I naturreservat häckar svärta, småskrake och större strandpipare samt rovfåglar som havsörn och fiskgjuse. De sandiga tallskogarna med många gamla och döda träd gynnar ett stort antal sällsynta insekter, lavar och svampar. Här finns myrlejonsländor, reliktböck, mjölig klotterlav, rosa skärelav och svampen vintertagging.

FAKTA

Storlek: 1021 ha, varav 338 ha vatten

Beslutsår: 1995

Syfte: Bevara ett avsnitt med naturskogsartad skog, välutvecklade sanddyner och sandfält och ett kust- och grundområde med sin speciella flora och fauna.

HITTA HIT

Naturreservatet är beläget på nordöstra Öland mellan naturreservatet Trollskogen i norr och Böda camping i söder.

5 BÖDAKUSTEN VÄSTRA – vindpinade gammeltallar

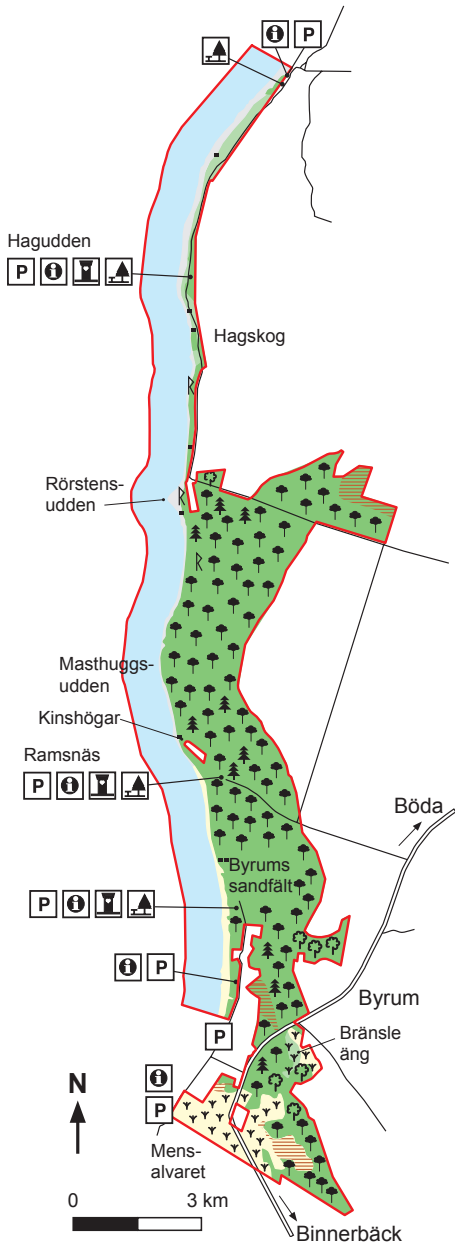

Naturreservatet Bödakusten Västra sträcker sig från Byxelkrok i norr till Byrum i söder. Här kan du vandra i vindpinade gammeltallars rike, uppleva mäktiga sanddyner och smeka mjuka klapperstenar. I området finns en domarring och rester av kalkugnar.

SANDDYNER OCH GAMMELTALLAR

De gamla, glesa och vindpinade tallskogarna med många döda träd, mäktiga sanddyner och klapperstensfält är områdets mest typiska miljöer. Här finns sanddynområden och flygsandfält dit vinden under årtusenden har transporterat sandkornen och byggt upp dynerna som kan vara tio meter höga och kilometerlånga. På 1800-talet försökte man förhindra sanddriften genom att plantera tall och balsampoppel. Vid Kinshögar,

Masthuggsudden och Rörstensudden förekommer klapperstensfält med av havet slipade runda stenar som vågorna spolat upp på land. I södra delen av reservatet finns alvarmark och torrängar. På Mensalvaret växer ölands-solvända, flugblomster och vildlin. Vid Bränsle äng färgas marken på våren av fältsippornas violetta blommor. Västra Bödakusten erbjuder rika möjligheter till bad, bärplockning och friluftsliv. Genom området går en vandringsled, Bödaleden.

VÄRDEFULLA VATTENOMRÅDEN

Längs med Bödakusten finns kalkstenshällar, sandbankar och grunda bottnar. De grunda bottnarna är viktiga lek- och uppväxtlokaler för bl.a. strömming och skrubbskädda.

Det sällsynta martornet växer längs stränderna.

SÄLLSYNTA ARTER

Många sällsynta insektsarter trivs i de varierade naturmiljöerna längs Bödakusten. Här finns en av få platser i landet där alla tre arterna av myrlejonslända förekommer. Även svampfloran är intressant med arter som tallgråticka, pluggrattskivling och lakritsmusseron.

FAKTA

Storlek: 742 ha, varav 250 ha vattenområde

Beslutsår: 1999

Syfte: Bevara ett område med barrskogar, ädellövskogar, alvarmark, sanddyner, klapperstenstränder och värdefulla kustvatten. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Nordvästra Öland. Reservatet sträcker sig från Sandviken, söder Byxelkrok ner till Mensalvaret, söder Byrum.

6 BYRUMS RAUKAR – sällsamma stenstoder

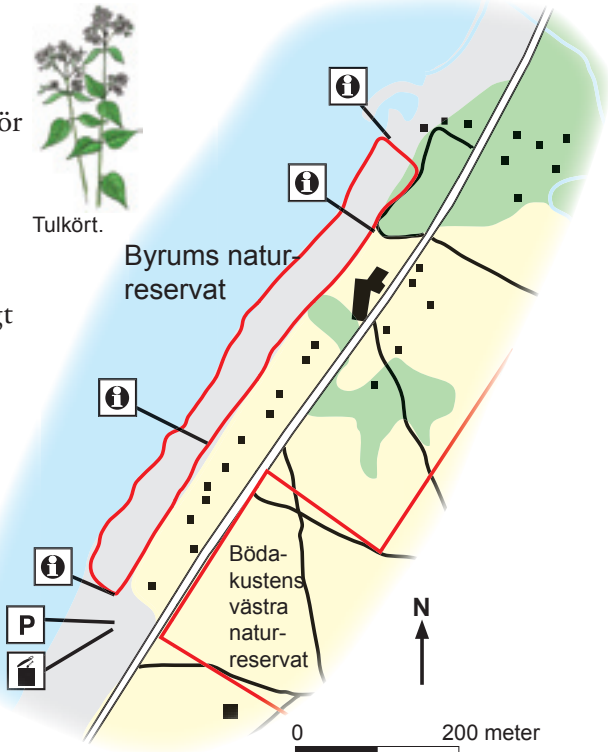
Vid Byrum finns Ölands mest kända och bäst utformade rauk-
område. De sällsamma stenstoderna har under årmiljonerna
mejslats fram av havets ständiga rörelser mot kalkstenen.

Utanför raukarna finns jämna kalkstenshällar som skjuter ut i vattnet. De har troligen bidragit till att raukbildningen avstannat, då de hindrar vågorna från att ytterligare mejsla ut berggrunden.

ÖLANDS BERGGRUND

För 490 miljoner år sedan befann sig den landmassa som Öland tillhör i höjd med södra vändkretsen, i ett tropiskt klimat. Kalkslam började avsättas i stora korallrev i varma, grunda hav. Under lång tid pressades korallreven samman under högt tryck och den öländska kalkstenen bildades. Forskare anser att det tog 1000 år av kalkutfällningar för att en millimeter av dagens kalksten skulle bildas. Mäktigheten på de öländska kalkstenslagren uppgår som mest till 40 meter, vilket innebär att det tog 40 miljoner år för Ölands kalkstensberggrund att bildas.

RAUKAR OCH FOSSIL

På grund av olika innehåll av lermaterial varierar kalkstenens hårdhet. Raukarna vid Byrum har bildats när lösare kalksten eroderats bort genom vågornas påverkan och lämnat kvar stenstoder av hårdare kalksten. Området vid Byrum är rikt på fossil. Fossil är döda urtidsdjur som sjunkit till havsbottenarna och bäddats in i sediment. Sedimenten har under lång tid pressats samman till en bergart, i vilken djurens former bevarats. Vid Byrum förekommer fossil av trilobit-släktet *Asaphus*, så rikligt att den fått ge namn åt ett lager i kalkstenen. *Kom ihåg att det är förbjudet att plocka fossil! Du får endast njuta av dem på plats!*

Vid Byrum kan man studera både trilobiter, ett slags leddjur som levde i haven för 560-250 miljoner år sedan och ortoceratiter, urtidsbläckfiskar som förekom för 500-130 miljoner år sedan.

FAKTA

Storlek: 3 ha

Beslutsår: 1935

Syfte: att bevara ett geologiskt intressant landskapsavsnitt och Ölands bäst utformade raukfält.

HITTA HIT

Raukfältet ligger cirka 8 km NO Löttorp. Ta av mot Byrum, antingen från Löttorp eller Böda. Åk cirka 8 km respektive 6 km och ta sedan av vid skylten med texten "raukar". Efter ett par hundra meter tar man till vänster och fortsätter cirka 500 m till parkeringsplatsen.

7 HORNS KUNGSGÅRD – öländsk natur i ett nötskal

Horns kungsgård på norra Öland kan sägas sammanfatta mycket av den öländska naturens skönhet och särart. Här finns de flesta öländska naturtyper representerade.

FORNLÄMMNINGAR BERÄTTAR

På Horns kungsgård kan du uppleva historiens vingslag i landskapet. Husgrunder visar oss var järnåldersbönderna bodde och rester av stenhägnader, var de hade sina inhägnade åkrar och slätterängar. På gårdens alvarmarker finns flera gravfält och vid Hornsjön spåren efter en medeltida befäst storgård.

KUNGSGÅRDEN BILDAS

På 1550-talet slog Gustav Vasa samman gårdarna i den ursprungliga byn Degerhorn och bildade Horns kungsgård. Bönderna tvingades flytta. Kungsgården skulle producera kött, ost, skinn och ull till de kungliga förråden och samtidigt fungera som mönstergård för traktens bönder.

OMVÄXLANDE NATUR

Idag bedrivs ett naturvårdsanpassat jordbruk på Horns kungsgård med uppfödning av nötkreatur. Naturen är mycket omväxlande och uppvisar en imponerande artrikedom. Här finns klintkust, alvarmarker, våtmarker, ädellövskogar, ekhagar och slätterängar. I den vackra Skogsgärdesängen trivs många orkidéer bl.a. den fantasieggande salepsroten, brudsporre och jungfru Marie nycklar. I lundarna sjunger halsbandsflugsnappare. Vid Hornsjön som är Ölands största sjö kan man få uppleva både fiskgjuse och skrântärna. Skäggdoppingen häckar årligen. Sena vårkvällar kan man lyssna till röddrommens spel och se fladdermössen jaga över vattnet.

Halsbandsflugsnappare.

Salepsrot.

Långörad fladdermus.

FLADDERMÖSS OCH INSEKTER

Området är nämligen en av Sveriges allra bästa fladdermuslokaler med 12 av landets 18 arter. Sällsynta arter som förekommer här är barbastell och trollfladdermus. I de gamla grova ekarna trivs skalbaggar som ekoxe och mindre ekbock.

Föregående sida, översta bilden uppe t v : Långbensgrodan har flera lekvattnen på Horns kungsgård. Bilden t h: magasinsbyggnad i skiftesverk.

FAKTA

Storlek: 829 ha, varav 284 ha vattenområde.

Beslutsår: 1979, utökning av reservatet 2001

Syfte: att bevara områdets rika växt- och djurliv samt det värdefulla kulturlandskapet med dess mosaik av åker, äng, hage och skog. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Cirka 3 km SV Byrums Sandvik, cirka 5 km NV Löttorp. Från väg 136: Ta av mot Löttorp, kör mot väster. Efter 4 km följer man vägvissning mot norr via skylt Horn 2.

8 KNISA MOSSE – *en av Ölands få odikade våtmarker*

Knisa mosse är en av Ölands få odikade våtmarker. Den värdefulla mossen klarade sig undan utdikningsvågen som tog fart i slutet av 1800-talet, då ny odlingsmark skapades till en växande befolkning.

RESURS SEDAN FORNTIDEN

De öländska våtmarkerna har nyttjats av människan sedan förhistorisk tid för fiske, jakt, slåtter och bete. Vid Knisa mosse finns flera gravfält liksom husgrunder och spår av hägnader.

MOSSENS NATUR RÄDDAS

På 1930-talet förvärvades Knisa mosse av staten och räddades från utdikning. Efter fridlysningen började dock mossen växa igen med ag och buskar, de öppna vattenytorna minskade och häckfåglar som svart-

Svarttärna.

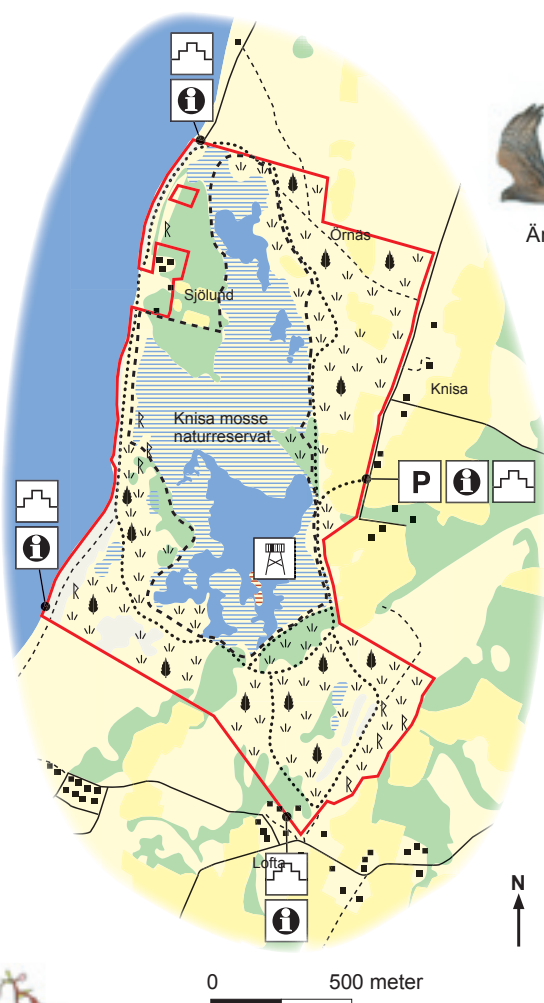
hakedopping, svarttärna och årta försvann. Många fågel- och växtarter är beroende av välskötta marker och på 2000-talet har restaureringsinsatser gjorts för att genom slåtter skapa fler öppna vattenytor i mossen samt genom ökat bete förbättra skötseln av de fuktiga markerna. Förhoppningen är att återfå svarttärnan som häckande art.

VANDRA RUNT MOSSEN

Runt mossen går en 5 km lång vandringsled som bjuder på fina upplevelser. I strandängar och kärr växer bl.a. orkidéer som honungsblomster, ängsnycklar och kärrknipprot. På strandängarna är klöverärten typisk medan krutbrännaren trivs på torrängarna. Har man tur kan man få se ängshök jaga över markerna.

Kärrknipprot.

Ängshökspar.

FAKTA

Storlek: 150 ha

Beslutsår: 1993, 2005 utvidgning av reservatet.

Syfte: att återskapa och utveckla ett varierat, odikat myrområde och dess rika växt- och djurliv. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

400 m V Knisa by, cirka 30 km SSV Löttorp. Parkeringsplats finns strax öster om området. Närmaste busshållplats finns vid väg 136.

9 HÖGENÄS ORDE – vidunderlig utsikt

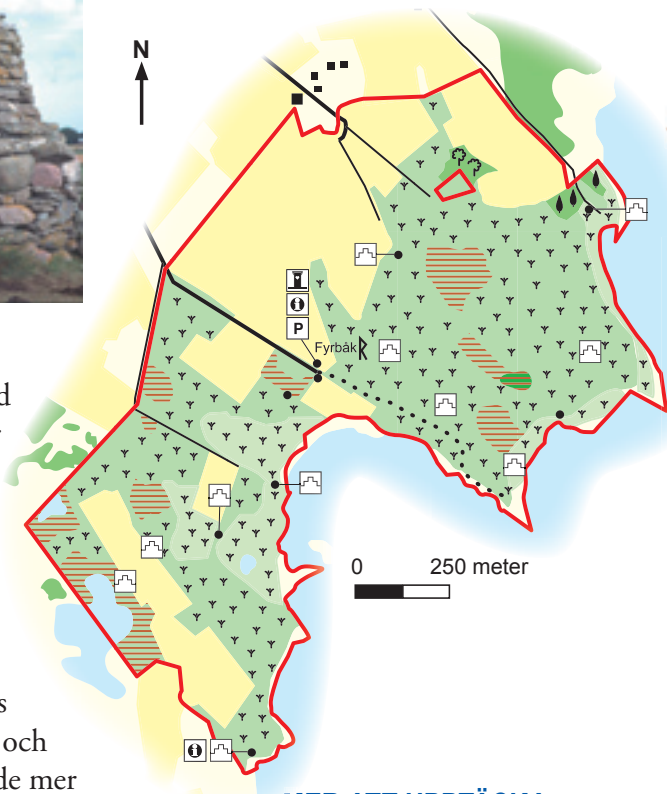
Få platser är så ljuvliga som Högenäs orde. Från fyrbåken på höjdryggen har man en storslagen utsikt ut över det glittrande Östersjön och från de öppna betesmarkerna kommer på försommaren en mild vaniljliknande doft av blommande getväppling och backtimjan. En plats som gjord för en utflykt!

FYRBÅKAR OCH VÅRDKASAR

Orde är den öländska benämningen för udde. Centralt i området reser sig en tio meter hög strandvall med en av Ölands få bevarade fyrbåkar. Fyrbåkar och vårdkasar har ibland tänts utmed den svenska kusten för att signalera fara och vårdkasarna har sina rötter i förhistorisk tid, 500–600-talet e. Kr. Fyrbåken är uppförd av både kalksten och granit.

VARIERADE BETESMARKER

Markerna under lång tid nyttjats för bete. På de högre partierna finner man torra öppna gräsmarker där orkidéerna Adam och Eva och St Pers nycklar blommar rikligt på våren. I de lägre partierna är markerna fuktiga, tuviga strandängar. Här trivs majvivan samt många orkidéer som johannesnycklar, brudsporre, ängsnycklar och flugblomster.

Silvertärna.

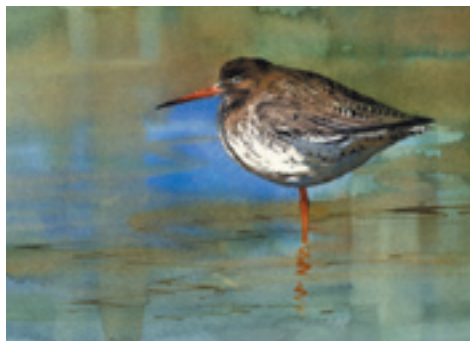
Flugblomster

RIKT FÅGELLIV

Betesmarkerna vid Högenäs orde har ett rikt fågelliv, främst vad gäller vadare, änder och måsfåglar. Bland de vanligaste vadarfåglarna som häckar märks tofsvipa, rödbena och strandskata. Till de mer sparsamt förekommande hör storspov, större strandpipare och vissa år även skärfläcka. Av häckande änder och måsar märks ejder, skedand, vigg, sothöna, silvertärna och fiskmås.

MER ATT UPPTÄCKA

I betesmarkerna finns ungefär 15 000 meter stenmurar lagda efter enskiftet 1811 som fortfarande underhålls! Strax norr om reservatet ligger Källa medeltida kyrka, väl värd ett besök.

Rödbenans intensiva varningsläte är karaktäristiskt på de öländska strandängarna.

FAKTA

Storlek: 122 ha

Beslutsår: 1972

Syfte: bevara en för Ölands ostkust karakteristisk naturtyp med i havet utskjutande strandvallar och omkringliggande betespåverkade gräsmarker. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Cirka 3 km SO Källa, drygt 3 mil N Borgholm. Följ väg 136 till Källa. Ta av vid skylten "Källa ödekyrka". Vid nästa vägskäl börjar skyltningen med små blå skyltar till naturreservatet Högenäs orde.

10 LILLA HORNS LÖVÄNG

– bondens landskap

Lilla Horns löväng är en trädbärande slåtteräng och en av LÖlands få kvarvarande ängar. Den som en gång besökt en blommande slåtteräng glömmer det aldrig!

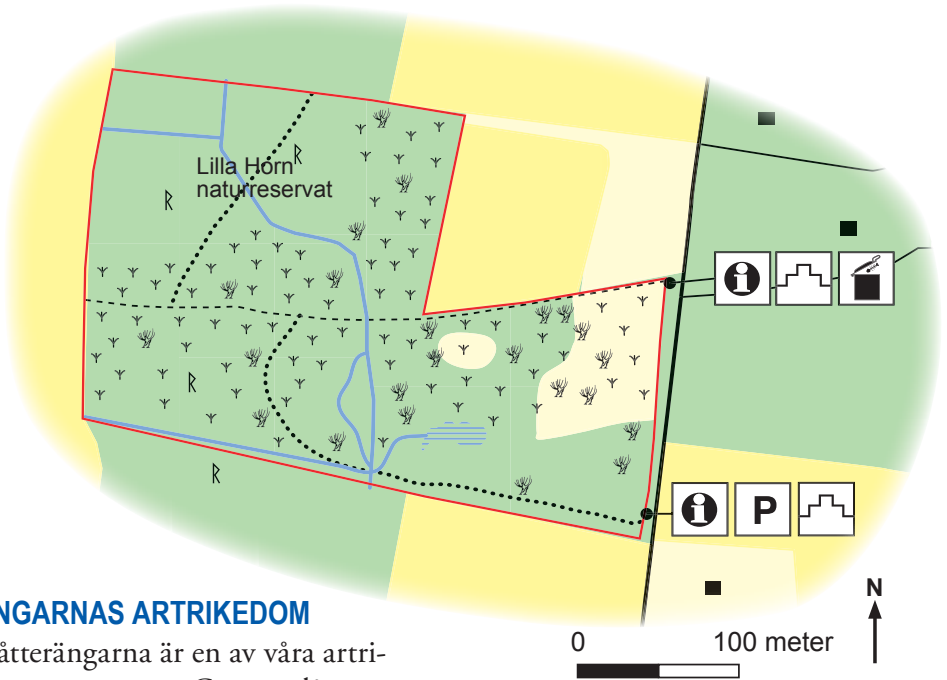
ÄNG ÄR ÅKERS MODER

Ängen var under två årtusenden det viktigaste markslaget i vårt land. Här skördade bonden vinterfoder i form av hö och löv till kor, får och hästar. Uttrycket ”äng är åkers moder” finns nedtecknat i de medeltida landskapslagarna. Höskörden på ängarna avgjorde hur många kreatur bonden kunde hålla och antalet kreatur avgjorde hur mycket gödsel som kunde spridas på åkrarna. Ängen producerade även bär, nötter, medicinalväxter, virke till stängselstolpar, bast till rep, taktäckningsmaterial, insektsrikedom (pollinatörer) och honung. Genom lieslätter och efterbete blev ängen den artrikaste naturtypen i vårt land. Idag finns endast en spillra kvar av de forna slåtterängarna.

ÄNGENS SKÖTSEL

I april då vitsippan blommar städades, fagades ängen och man räfsade upp löv och kvistar. I juli slogs ängen med lie. Det avslagna gräset och örterna fick ligga och torka innan höet kördes in i ladorna. Då höskörden var bärgad släpptes kreaturen in i ängen på efterbete. Träden i lövängen beskars i augusti på sin bladmassa. Löv och kvistar torkades och blev föda åt kreaturen.

ÄNGARNAS ARTRIKEDOM

Slätterängarna är en av våra artrikaste naturtyper. Genom slåttern och efterbetet bortförs näring från ängen vilket gör att många gräs och örter som är goda hushållare får en konkurrensfördel. Härigenom uppstår en artrikedom. På en enda kvadratmeter i ängen kan det finnas 40-50 olika växtarter.

Svinrot.

ÖRTER OCH ODLINGSRÖSEN

I Lilla Horns löväng växer ängsväxter som gullviva, späd ögontröst, Jungfru Marie nycklar, slätterblomma, darrgräs och svinrot. I de gamla ihåliga träden med gott om insekter trivs halsbandsflugsnappare. I ängen finns även spår av äldre stenhägnader och odlingsrösen.

FAKTA

Storlek: 8 ha

Beslutsår: 1981

Syfte: att bevara en öländsk lövängs artrikedom och natur- och kulturvärden genom slåtter, efterbete och hamling. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Lilla Horns löväng är belägen vid Lilla Horn, längs gamla landsvägen, strax norr om Persnäs på norra Öland. Reservatet är skyltat från väg 136.

ÖLÄNSKA SJÖMARKER – vadarfåglar och hävdberoende örters rike

Havsstrandängarna på östra Öland, sjömarkerna, har betats av nötkreatur under tusentals år och aldrig gödslats med näring utifrån eller plöjts upp. Idag utgör de Europas värdefullaste rast- och häckningsmiljöer för vadarfåglar och är örter som flugblomster och majvivas eget rike.

RESURS OCH VÄRLDSARV

I sjömarkerna har öläningarna hållit betesdjur sedan äldre järnålder och på vissa delar även bedrivit slätter. I de flacka strandnära markerna finns stora system av stenhägnadsrester med tillhörande husgrunder och gravar. På sydöstra Öland ingår sjömarkerna i världsarvet Södra Ölands odlingslandskap.

LIVSVIKTIGT BETE

Östra Ölands sjömarker håller internationell klass som rast- och häckningsmiljöer för vadarfåglar. Några områden är naturreservat idag och de flesta sjömarker betas med nötkreatur. Välbetade strandnära marker är livsnödvändigt för att vadarfåglar skall finna föda i form av insekter och spindlar.

Flugblomster.

Rödspov.

HÄCKANDE FÅGLAR

Exempel på vadare som häckar i sjömarkerna är sydlig kärrsnäppa, rödspov, skärfläcka, tofsvipa, brushane och rödbena. Även många änder, t.ex. gravand, snatterand, årta samt måsfåglar och tärnor häckar här. De vanligaste småfågeln är ängs-
piplärka, sånglärka och gulärta. På hösten rastar stora mängder arktiska fåglar t.ex. kärrsnäppor, myrspovar och prutgäss.

VARIERADE VÄXTSAMHÄLLEN

Sjömarkernas växtsamhällen är varierade. Närmast havet växer alger, nate- och sävarter. Något längre inåt land trivs salttåliga växter som strandkrypa och salttåg följt av kustarun, trift och gulkämpar. På de örtrika gräsmarkerna är majviva karaktärsart.

TILLTRÄDE MED RESPEKT!

Du är välkommen att besöka östra Ölands sjömarker men respektera växter och djur, fågelskyddsområden och betande djur!

11 SÖDVIKS SJÖMARKER

– *unika havsstrandängar*

Längs Södviken på nordöstra Öland finns några av landskapets Lvackraste och värdefullaste havsstrandängar skapade genom årtusenden av beteshävd. Området är en fågellokal av internationell klass.

OMRÅDETS KARAKTÄR

Kuststräckan mellan Södвик och Östra Väsby skiljer sig markant från övriga delar av sjömarkerna. Kusten är här långgrund och betydligt flikigare än vanligt. Ute i viken finns många små öar och grund. Det som idag är land låg länge under havets yta. Den extremt flacka kusten medför att havsstrandängarna är ovanligt breda och variationsrika. Sjömarkerna har formats av människan som under årtusenden låtit sina kor och får gå här och beta. Området utgörs idag av fyra naturreservat: Södвик, Hjälmsstad, Marsjö och Östra Väsby.

VÄRDEFULLA FÅGELMARKER

Södвик är en klassisk fågellokal som årligen lockar stora skaror av fågelskådare. Många flyttfåglar rastar här, framförallt under hösten t.ex. kustsnäppa, småsnäppa, kustpipare och prutgås. Exempel på häckande vadarfåglar i området är kärrsnäppa, tofsvipa, större strandpipare och rödbena. Sjömarkerna erbjuder också boplatser åt skärfläcka och rödspov. När skärfläckan kom tillbaka till Öland på 1940-talet var det just vid Södвик som den började häcka även om antalet par minskat på senare år.

Skärfläckor.

Kustarun.

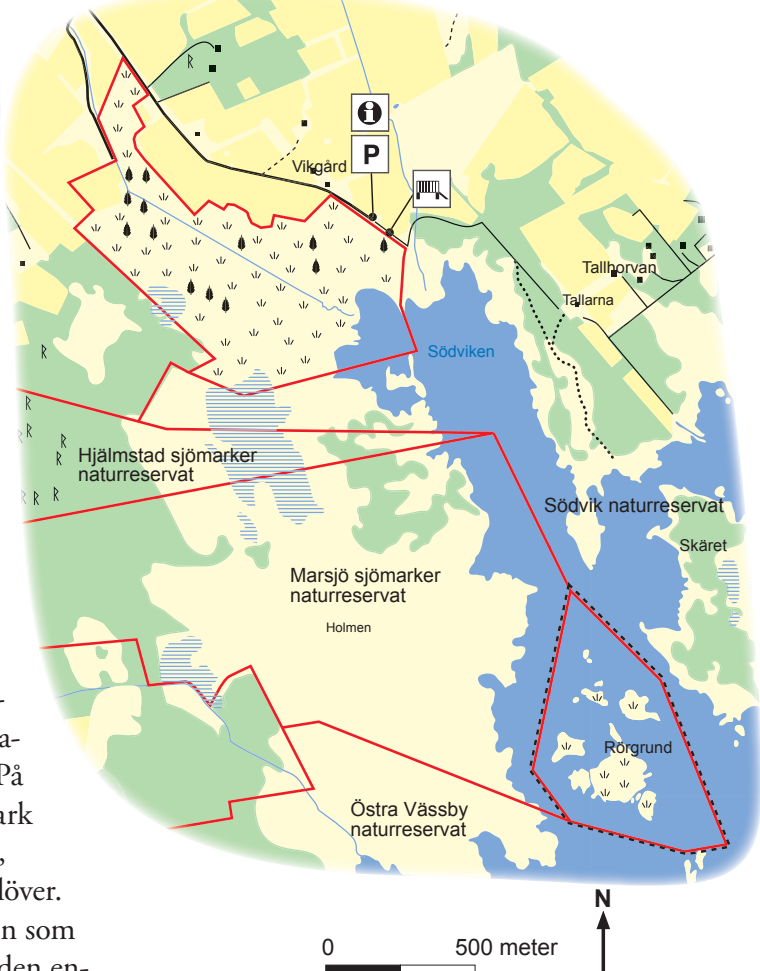
Strandkrypa.

BETESVÄXTER

I områdena närmast havet växer t.ex. smult-ronklöver, gåsört, kustarun och strandkrypa. På lite högläntare betesmark trivs majviva, älvväxing, backtimjan och backklöver. I partier av strandängen som ibland torkar ut växer den endemiska arten baltisk strandmalört. Strandnål, glasört och saltört är andra inslag.

SPÅR AV MÄNNISKOR FÖRE OSS

Fornlämningar i form av hägnadsresster och gravfält finns framförallt i de västra delarna av området som tidigt steg ur havet. Sjömarkernas rika gåvor var framförallt ved och gott beteliksom vilt och fisk.

FAKTA

Storlek: Östra Väsby 222 ha, Marsjö 140 ha, Hjälmstad 35 ha, Södviik 79 ha
Beslutsår: 2000 och 2001

Syfte: att bevara betesträdionen och livsmiljön för sjömarkernas flora och fauna. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden Natura 2000.

HITTA HIT

Sväng från väg 136 på norra Öland av vid Södviik. Kör på en liten väg mot SÖ c:a 2 km till du kommer till parkeringsplats och information vid Södviiken.

En glimt av paradiset! I Södra Greda löväng en försommardag erbjuds man på det allra bästa en löväng på Öland kan erbjuda!

FÖRSOMMARUTFLYKT

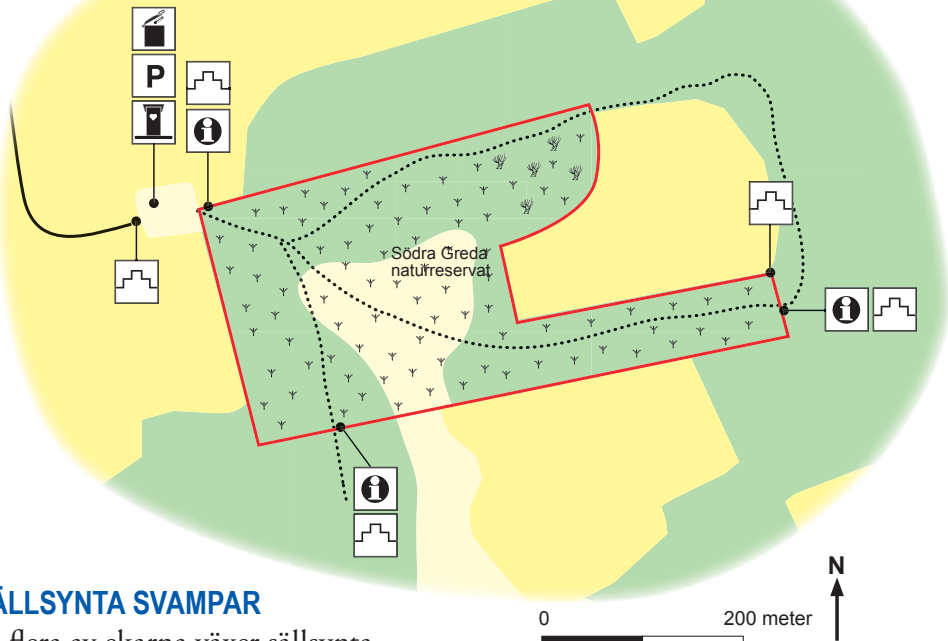
I luften pilar svalor och tornseglare och i trädens lummiga grönska sjunger halsbandsflugsnappare sin lite kärva visa tillsammans med lövsångare och trädpiplärkor. Följer man den markerade strövstigen ut genom ängen möts man av en blomsterprakt som överväldigar. Gölblomster, Jungfru Marie nycklar och nattviol slåss om uppmärksamheten med prästkragar och jungfrulin. Här är gudagott att vara!

ORKIDÉER

I ängens västra del trivs orkidéer som Adam och Eva och göknycklar men även gullviva, fårsvingel, solvända, baktimjan, gulmåra och axveronika. Öster om strandvallen blir markerna fuktigare och här växer bl.a. majviva, brunört, krissla och blåtåtel.

Adam och Eva.

SÄLLSYNTA SVAMPAR

På flera av ekarna växer sällsynta svampar som tickorna blekticka, oxtungsvamp och saffransticka. Andra sällsynta svampar i ängen är kalkrödling, vintråding och brunlud-dig roting.

KULTURVÄRDEN

I lövängens norra del finns en mindre byggnad som kallas fårhuset. Byggnaden fanns här redan i början av 1800-talet och har främst nyttjats som förvaringsplats för redskap och seldon. Troligen också som skydd vid arbetet ute på åker och äng. I Södra Gredas sjömarker finns lämningar av en omfattande järnåldersbebyggelse. Sjömarkerna har erbjudit ett gott bete samtidigt som fiske och jakt varit en viktig del i försörjningen.

Oxtungsvamp.

FAKTA

Storlek: 3 ha

Beslutsår: 1962

Syfte: att bevara en typisk löväng och dess flora, samt åsbildningen i ängen. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Södra Greda löväng ligger på Ölands östra sida, cirka 20 km NO Borgholm. Från Södra Greda by finns skyltning österut till naturreservatet. Vid naturreservatet finns parkeringsplats och information.

13 PETGÄRDE OCH DJURSTAD – våtmarker med rikt fågelliv

De betande korna är viktiga naturvårdare vid Petgårde- och Djurstad träsk.

Petgårde- och Djurstad träsk är bevarade delar av Ölands förr så omfattande våtmarker. Här häckar ängshök, brun kärrhök, gråhakedopping, vattenrall, småfläckig sumphöna och enkelbeckasin.

VÅTSLÅTTERMARKER

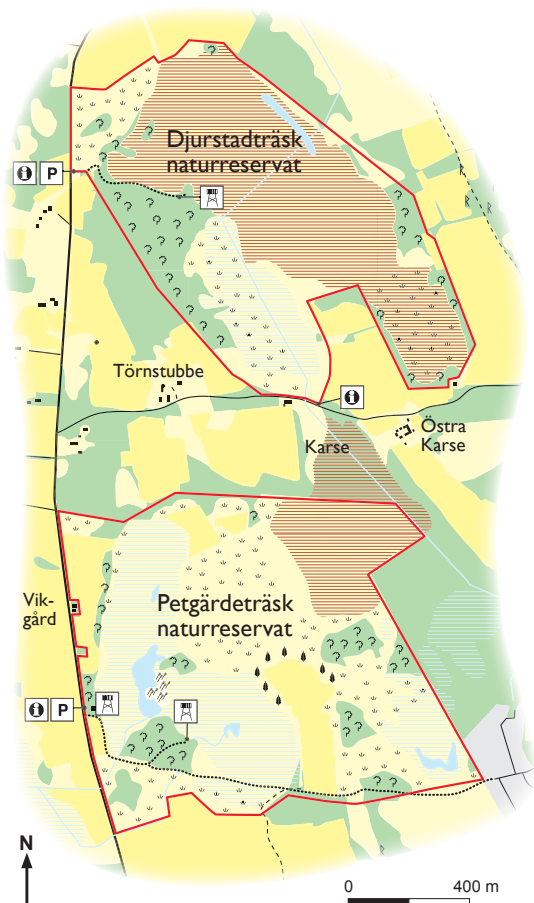
Petgårde och Djurstad träsk utnyttjades i äldre tider som slåttermarker men i början av 1900-talet dikades båda områdena i syfte att skapa mer jordbruksmark. På senare år har naturvården arbetat med att återställa de naturliga vattenståndsväxlingarna. Detta tillsammans med slåtter och bete är viktigt för att återskapa områdenas rika fågelliv och flora.

VÅTMARKERNAS KARAKTÄR

Djurstad träsk består av ett agkärr, en tidigare sjö som torrlagts, samt partier som torkar ut under sommaren. Petgårdeträsk utgörs huvudsakligen av ag- och bladvassbestånd, öppna vattenytor, fuktiga betesmarker och rikkärr med orkidéer. Här kan du finna brudsporre och kärrknipprot. På fuktängarna växer bl.a. slåtterblomma och majviva.

Enkelbeckasin, spelar i skymningen.

FÅGELELDORADO

En morgon i maj bjuder ofta på sång av näktergalar och kärrensångare från videbuskagen. I vassarna spelar rörsångare och sävsparv och man kan få syn på både ängshök och brun kärnhök. Den stiliga gråhakedoppingen med sitt grisliknande skrik, är en av områdets karaktärsarter. Kvällsutflykten kan vara en upplevelse med röster från gräshoppssångare, vattenrall och småfläckig sumphöna. I skymningen låter även spelande enkelbeckasin, eller horsgök som den också kallas, höra sitt karaktäristiska vibrerande läte.

Pungmesen bygger sitt konstnärliga bo vid Petgårde.

FAKTA

Storlek: Petgårde 111 ha, Djurstad 87 ha
Beslutsår: Petgårde 1978, Djurstad 1980
Syfte: att bevara för florans och faunas, främst fågellivet värdefulla våtmarksområden. Områdena ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Petgårde och Djurstad träsk ligger på Ölands östra sida cirka 17 km NO Borgholm och cirka 5 km S Föra. I reservatet finns parkeringsplats och flera fågeltorn.

14 HALLTORP

– trädjättar och sällsynta skalbaggar

Halltorps naturreservat har en av Nordeuropas värdefullaste Hädellövskogar och området hör till landets arrikaste. De gamla grova ekarna i reservatet är livsmiljö för våra tre största skalbaggar; stor ekbock, ekoxe och läderbagge.

GAMLA LÖVÄNGAR

Halltorps hage utgör södra delen i ett mer eller mindre sammanhängande ädellövskogsbälte som sträcker sig ända upp till Borgholm. Liksom många andra lundar på Öland har Halltorp varit löväng. Här skördades vinterfoder åt kreaturen, både gräs och löv togs tillvara. Vid 1900-talets början upphörde ängsskötseln och markerna växte igen. Idag röjs och betas stora delar av reservatet.

JÄTTEEKAR

Fram till 1900-talets början fanns ett mycket stort bestånd av ek i Halltorp. 1918 ägde en omfattande avverkning rum och ett tusental gamla ekar sågades ner. Idag kan vi se låga omfångsrika stubbar som ett minne av denna händelse. Ett trettiotal stora ekar lämnades vid avverkningen och det är dessa som idag utgör Halltorps hage där den stora ekbocken har sin enda säkra förekomst i Norden.

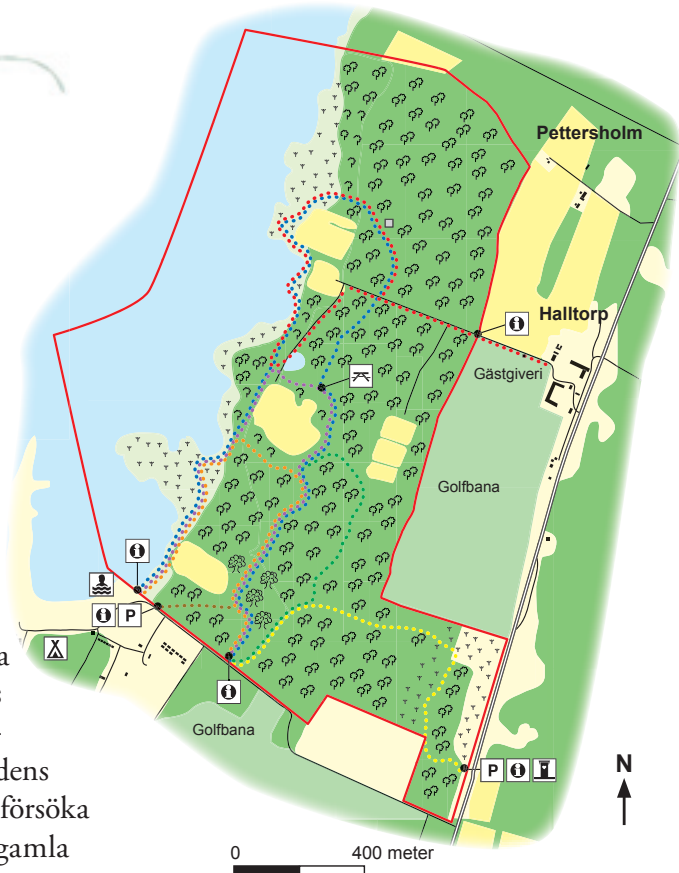
Den stora ekbocken kan bli 5 cm lång och med antennerna inräknat 15 cm.

SÄLLSYNT SKALBAGGE

Ekbockens larver utvecklas under sex år endast i solbelysta gamla och mycket grova ekar. I veden på ekarna finns ovala utflygningshål som larverna gnagt. Ett av naturvårdens stora utmaningar idag är att försöka skapa ersättningsträd till de gamla döende ekjättarna och det största hotet är glappet i åldersfördelning mellan ekarna. Frågan är om vi hinner få fram tillräckligt grova ersättningsträd så att ekbocken överlever.

Orkidén guckusko blommar i Halltorps naturreservat.

FAKTA

Storlek: 198 ha, varav 56 ha vattenområde

Beslutsår: 1979

Syfte: Bevara ett synnerligen värdefullt avsnitt av den öländska kustadellövskogens mosaik, flora och fauna. Underlätta allmänhetens upplevelse av området. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Drygt åtta km norr Glömminge tar man av vid skylten Halltorps hage och fortsätter en dryg km. Parkeringsplats finns vid Ekerumsbadet och väg 136. I reservatet finns flera olika vandringsleder att välja på. En led är anpassad för funktionshindrade.

I mittlandsskogen på Öland finns en makalös artrikedom av växter och djur och ett historiskt arkiv i form av tusentals lämningar av järnåldersböndernas husgrunder, fågator och stenhägnader. Natur- och kulturmiljövårderna i mittlandsskogen är av internationell klass.

MITTLANDSSKOGEN

Mittlandsskogen som sträcker sig mellan Lenstad i söder och Köpingsvik i norr, är Europas största sammanhängande lövskogsområde nedanför fjällkedjan och här finns också Sveriges största hasselförekomst. Ädellövskogen i mittlandet utgörs i huvudsak av tre olika typer: hasselrik ekskog, ek/ask/almskog samt avenbokskog.

Mittlandsskogen har till stor del uppkommit spontant efter att gamla slätter- och betesmarker upphört att brukas och lämnats att växa igen. Många trädbärande marker har dock en mycket lång tradition. Mittlandets slätter- och betesmarker brukades från järnåldern och fram till 1900-talet och i dessa marker fanns grova ädellövträd som skördades på löv till kreaturens vinterfoder.

Väddnåtfjärilen, en av flera sällsynta fjärilar i mittlandsområdet.

Slöjroksvamp.

ENASTÅENDE ARTRIKEDOM

Mittlandet är mycket artrikt. Mittlandsskogen och omgivande kustnära betesmarker och lövskogar hyser nästan 1000 hotlistade arter varav många är nya fynd för Sverige. En stor del av Mittlandets biologiska värde ligger i dess mångfald av naturtyper, gamla grova träd och hävdade marker. Av sällsynta och hotade kärlväxter kan nämnas skugglosta, gulyxne, storviol, vresalm och lundalm.

SVAMPAR OCH FÅGLAR

Svampfloran är av internationell betydelse och omfattar en femtedel av landets samtliga svampar. Exklusiva arter är exempelvis slöjroksvamp, violfingersvamp och jättespindling. Fågelfaunan omfattar 115 arter varav drygt 100 häckar regelbundet. Vissa lövskogslevande arter som i Sverige är mindre vanliga har här relativt starka populationer. Det gäller bland annat stenknäck, bivråk och mindre hackspett. Den sällsynta och eleganta långbensgrodan har sin huvudsakliga förekomst i mittlandsskogen.

MÄNNISKAN I MITTLANDET

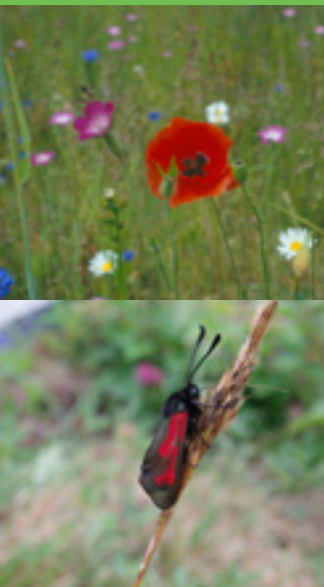
Om man sluter ögonen kan man nästan se de uroaxar och visenter som kanske betade i Mittlandets grönskande eldorado innan människorna koloniserade Öland. De första människorna kom under stenåldern och levde av jakt, fiske och samlande. Förmodligen använde de mittlandets lövskogar för att jaga kronhjort, vildsvin, samla örter och hasselnötter. Under stenålderns senare del och början av bronsåldern uppstod enkla former av åkerbruk.

JÄRNÅLDERSARKIVET

Under järnåldern bedrev ölänningarna handel med romarriket. Boskapskötseln var basen i ekonomin. Runt byarna i mittlandet hävdades lövängar och träden hamlades för att ge vinterfoder åt boskapen. När järnåldern var slut övergavs de gamla bylägena och människorna flyttade till nya lägen, där det fanns bättre jordar att bruka. Mittlandets gamla bylägen blev nu betesmarker på utmarken. På så sätt kom husgrunder, fågator och stenhägnader att bevaras åt eftervärlden.

15 KARUM – unikt odlingslandskap

Karum på mellersta Öland är ett unikt odlingslandskap med spår från många olika tidsperioder från äldre järnålder och framåt. På Karums alvar, ett av få alvarområden i mittlandet, ligger den berömda och välbesökta skeppssättningen Noaks ark.

FASCINERANDE GRAVFÄLT

Det fårbetade gravfältet på Karums alvar är fascinerande alla årstider. På våren när de gamla ättebackarna färgas i gult, violett och vitt av blommande gullvivor, St Pers nycklar och mandelblom. På sommaren när grusslokens sirliga silvervippor vajar över landskapet och blåvingarna fladdrar behagfullt över baktimjantuvorna. En knastertorr sensommardag när nästan det enda som lyser grönt är den giftiga tulkörten som

lämnats kvar i ruggar av fåren. Eller på hösten när de resta stenarna står tysta och hemlighetsfulla i morgonens dimslöjor och man tycker sig förflyttad till Ölands forntid.

ÄLDRE ODLINGSLANDSKAP

Markerna på Karum har varit bebodda under mer än 2000 år. Husgrunder, hägnadsrester och gravar från äldre järnålder visar på en lång kontinuitet i markutnyttjandet. Dagens odlingslandskap är ålderdomligt och småskaligt och innehåller en bland-

Bilder uppifrån vänster: Åkerogräset klätt tillsammans med vallmo, blåklint och prästkragar.

34 Nederst t v: Klubbsprötd bastardsvärmare funnen på Karums alvar. Stora bilden: Noaks ark.

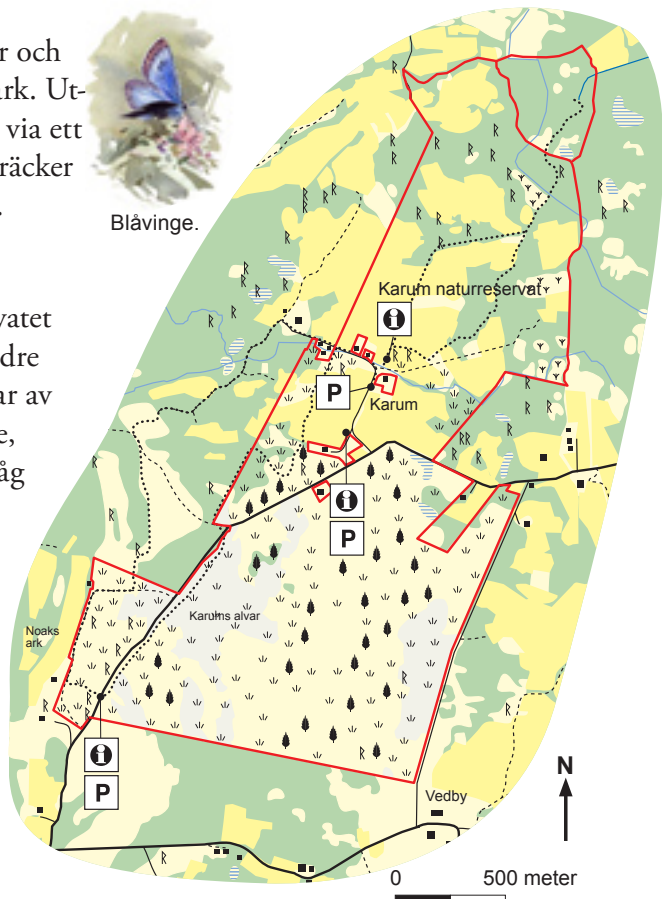
ning av små åkrar, alvarmarker och lövskogar på tidigare slättermark. Utvecklingen i Karum kan följas via ett välbevarat kartmaterial som sträcker sig från 1600-talet och framåt.

Blåvinge.

GAMLA ÅKEROGRÄS

Ett av syftena med naturreservatet i Karum är att återskapa ett äldre odlingslandskap. Trettio hektar av åkermarken odlas i s.k. tresäde, vilket innebär att man odlar råg år ett, korn år två och sedan låter åkern ligga i träda år tre. Tack vare det äldre odlings-systemet och hanteringen av utsädet bevaras ovanliga åkerogräs t.ex. klätt och råglost. På åkrarna odlas äldre grödor som gotlandsråg, ölandshavre och östgö-takorn.

HÖGA NATURVÄRDEN

I Karum finns en rad intressanta växter och djur. På gravfältet vid Noaks ark växer hylsnejlika, fågelarv, och alvarveronika. Ute på själva alvaret har man gjort många fynd av ovanliga insekter bl.a. ängsvägstekel och klubbspötad bastardsvärmare. Arbetet att återskapa slätterängar på Karum pågår. Här växer johannesnycklar, krutbrännare, ängsskära och klasefibbla.

Klasefibbla.

FAKTA

Storlek: 315,7 ha

Beslutsår: 2006

Syfte: att återskapa ett äldre odlingslandskaps natur- och kulturvärden och bevara mittlandets typiska såväl som hotade växt- och djurarter. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Från väg 136 i Rälla kör mot Högrum. Sväng mot Gärdslösa där vägen delar sig. Efter ca 1 km ser du gravfältet på Karums alvar. Här finns parkering som ger möjlighet att besöka gravfältet och alvarmarkerna. Efter ytterligare 1 km sväng till vänster mot byn – skylt Karum. Parkering finns på vänster sida innan byn.

16 RÖNNERUM-ABBANTORP- hjärtat av mittlandsskogen

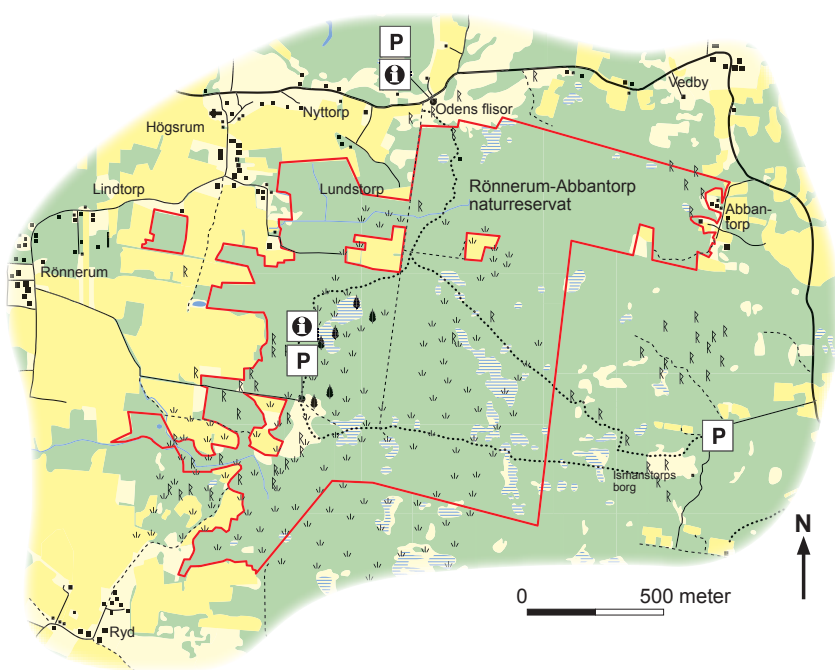
Rönnerum-Abbantorp ligger i hjärtat av mittlandsskogen och består av olika ädellövskogar, betade torrängar, kalkfuktängar och våtmarker. Centralt i området ligger Rönnerums fornby, en av Ölands mest fascinerande järnåldersmiljöer.

LJUVLIG FÖRSOMMARVANDRING

Som ett ljusöppet rum omslutet av grönskande ädellövskogar ligger de öppna betesmarkerna vid Rönnerums fornby. Att vandra över de enbuskbeklädda, örtrika torrängarna en försommardag, när den nyutslagna grönskan skiftar i olika ljusgröna nyanser, askarna håller på och vecklar ut sina blad och hagtornen blommar i vitt är en ljuvlig upplevelse.

RÖSTER I FÅGELKÖREN

Fågelkören i de stora ädellövskogsbestånden i Rönnerum-Abbantorp är mycket njutbar. Grönsångare, härmångare, svarthätta, svartvit flugsnappare, stenknäck, lövsångare, bofink och rödhake gör dig sällskap med sin sång. I reservatet finns en av Sveriges största avenboksskogar. Ibland bildar avenboken rena bestånd men ofta ingår inslag av lundalm, ask, ek och björk.

Stenknäck.

Mindre ekbock.

SÄLLSYNTA ARTER

I reservatet har ovanliga fågelarter som bivråk och stenknäck starka fästen. Sommargyllingen är en tillfällig gäst. På blommande hagtorn trivs den mindre ekbocken och på kalkfuktängarna honungsblomstret.

SEVÄRD JÄRNÅLDERSBY

Rönnerums fornby är en av Ölands bäst bevarade järnåldersbyar. Inom ett område på ungefär 1,2 hektar ligger tio husgrunder omgivna och förbundna av stenhägnadsrester. Även bybrunnen finns bevarad. I väster ligger en mängd odlingsrösen med små åkertegar emellan. Åt sydväst finns ett gravfält med ungefär 100 gravar. Troligtvis har detta utgjort det forntida Rönnerums begravningsplats.

FORNMINNEN KNYTS SAMMAN

Här i Mittlandskogens hjärta ligger flera spännande fornlämningsmiljöer. Från Rönnerums fornby är det inte långt till Ismanstorps fornborg i öster, Odens flisor i norr och Noaks ark på Karums alvar längst i nordost.

FAKTA

Storlek: 524 ha

Beslutsår: 2004

Syfte: Skydda och vårda värden knutna till fornbyn, borgvägen, ädellövskog, avenbokskog, ädellövskogmarker, torrängar och kalkfuktängar med dess flora och fauna. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Cirka 2 km SO Högsrums kyrka. Området kan nås från allmänna vägen Högsrum-Ismantorp, parkeringsplats finns vid Odens flisor, samt via en enskild mindre väg från Rönnerums by, där det också finns parkeringsplats.

Blommande torräng på Jordtorpsåsen.

Få platser på Öland kan tävla med Jordtorpsåsen när det gäller strövvänlig och omväxlande natur, lämplig för en utflykt. Den mäktiga åsryggen har bildats genom svallning av forntida havsnivåer, då material avsatts i en strandvall.

GRAVFÄLT OCH HÅLVÄGAR

Jordtorpsåsen har haft stor betydelse för människorna redan under förhistorisk tid; som gravplats, kommunikationsled och sannolikt också som betes- eller slättermark. Hela åsen är idag ett sammanhängande fornlämningsområde, med gravfält på rad och flera s.k. hålvägar som bildats av människofötters och djurklövars tramp under årtusenden. De äldsta färdvägarna på land förlades vanligtvis till just åsar och höjdlägen, där marken var torr och lättdränerad.

VARIERAD NATUR

Naturen vid Jordtorpsåsen är mycket varierad. På torrängarna uppe på åsen växer bl.a. brudbröd, fältsippa, backtimjan och solvända. Nedanför åsen finns våtmarker med bunkestarr, trädstarr och fackelblomster. Här trivs trollsländor, liksom den sällsynta långbensgrodan. Norr om åsen i ett kalkkärr växer orkidéer; bl.a. ängsnycklar, vaxnycklar, blodnycklar och flugblomster. I hassellundarna trivs många sällsynta svampar t.ex. praktspindling.

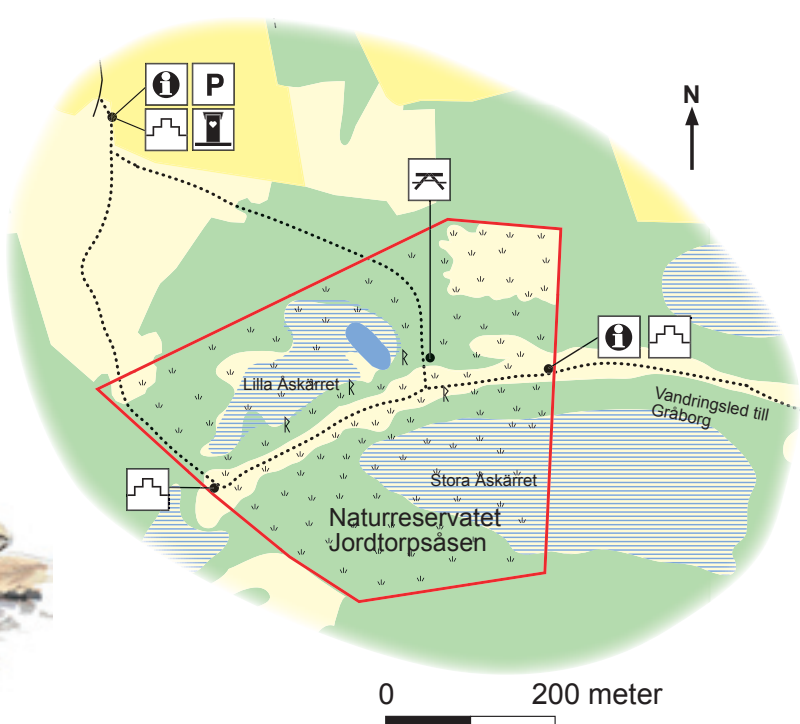

Ängsnyckel.

Långbensgroda.

VILDBIN OCH SKALBAGGAR

Flera arter av vildbin bygger bo i sanden på åsens torrängar bl.a. fibblesandbi och blodsandbi. Den sällsynta skalbaggen korthalsad majbagge, lever som larv av binas nektar och utvecklas till färdig skalbagge inne i binas bohålor fram till nästa vår. Det rika insektslivet på åsen gynnas av blommande buskar och träd ex. slån, hagtorn, nypon och oxel.

POPULÄRT UTFLYKTSOMRÅDE

Jordtorpsåsen är ett mycket populärt utflykts- och strövområde. Det lämpar sig väl för natur- och kulturstudier. Från Jordtorpsåsens naturreservat går en fyra kilometer lång vandringsled österut till Gråborg.

Fältsippa.

Sandbi.

FAKTA

Storlek: 12 ha

Beslutsår: 1968

Syfte: att skydda ett orört vackert åsparti som utgör ett markant inslag i den öländska landskapsbilden och är en stor tillgång för den rekreationssökande allmänheten. Området ingår i EU: s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Kör till Algutsrum på Öland. Följ skyltning från marknadsplatsen i Algutsrum mot Jordtorpsåsens naturreservat. Barnvagnsvänlig stig!

Stora Alvaret på södra Öland är ett av världens mest säregna Kulturlandskap - mäktigt, ödsligt och svindlande vackert i en märklig kombination. Flertusenåriga betestraditioner och de tunna jordarna på kalkberggrunden har skapat förutsättningar för ett mycket speciellt växt- och djurliv.

ETT VÄRLDSARV

Stora Alvaret är med sina 26 000 hektar ett av världens största alvar. Under tusentals år har Stora alvaret fungerat som byarnas gemensamma betesmark och vedförråd. På alvaret finns rikligt med förhistoriska gravar, fornborgar och husgrunder. Under järnålder liksom under 1800-talet var alvaret hårt utnyttjat. Idag är Stora Alvaret en del av världsarvet Södra Ölands odlingslandskap.

ALVARETS MILJÖ

Alvar förekommer på några få ställen i världen på flacka hållmarker på kalkberggrund och kännetecknas av att de saknar eller har ett mycket tunt jordtäckte, växlande tillgång på vatten, ett hårt klimat och ett säreget växt- och djurliv. De arter som lever här måste klara sommarens ibland nästan ökenliknande hetta, höstarnas skyfall och vintrarnas frostsprängning och snödrev.

Fr v: Många av alvarets växt- och djurarter är beroende av bete. Stenmurar och ölandstok på Hammarby-Smedby alvar. Karaktäristiska växter på Stora Alvaret: bergskrabba, ölandssolvända, såpört, och alvarmalört.

ALVARETS VÄXTVÄRLD

På Stora alvaret möts växter från hela världen. Här finns fjällväxter som masklav och fjällnejlika och sydeuropeiska växter som bergskrabba och såpört. Här finns också endemiska arter, som förekommer endast på Öland i hela världen, ölandssolvända och alvarmalört. Ölandssolvända och det uttorkningståliga gräset fårsvingel är karaktäristiska på grusalvaren. På de djupare jordarna som består av svallad morän växer axveronika, solvända och orkidéer som Adam och Eva, Sankt Pers nycklar och krutbrännare. I sprickor i kalkstenen, karsten, växer bl.a. ormbunken svartbräken och den sällsynta klipplöken.

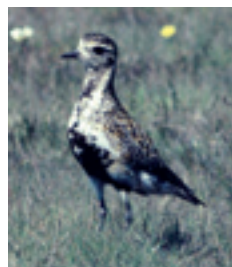

FÅGLAR OCH SMÅDJUR

Alvarets karaktärsfågel är främst ljungpiparen som med sin vemodiga vissling skapar en säregen ödemarkestämning. Andra typiska fåglar är sånglärka, törnskata, stenskvätta, storspov och ängshök. Liten borstspinnare, alvarsnäcka, rosenvingad gräshoppa och den fantasieggande skalbaggen alvarlarvmördare är exempel på smådjur som anpassat sig till den speciella alvarmiljön.

RESTAURERINGSINSATSER

Genom projekt och miljöersättningar delfinansierade av EU har insatser gjorts för att röja, restaurera och återuppta bete på Stora Alvaret. I slutet av 1990-talet var 40% av Stora Alvaret obetat och under igenväxning. Numera betas återigen hela Stora Alvaret.

Ljungpipare.

18 DRÖSTORP – en alvarupplevelse

I Dröstorps naturreservat möter besökaren Stora alvarets topografiskt mest varierade delar, många geologiskt intressanta fenomen och ett mycket rikt växt- och djurliv.

Blommande axveronica, Skarpa Alby.

ALVARVANDRING

Att promenera från Skarpa Alby längs den slingrande alvarvägen ut mot Dröstorps ödeby i maj när St Pers nycklar, Adam och Eva och mandelblommor står i blom och sånglärkans drillande ljuder över det både ödsliga och sköna landskapet är en sällsam upplevelse. Väster om Skarpa Alby är landskapet flackt, längre västerut höjer sig terrängen upp mot ett system av kalkstensklintar och terasser.

GEOLOGISKA FENOMEN

I närheten av bronsåldersröset Tornrör finns karstsprickor, doliner, stora öppna hållområden samt jordar med uppfrysningsfenomen. Här rinner också flera kristallklara källor upp i dagen. De s.k. karstsprickorna uppstår genom kemisk vittring och kan även bilda hålrum i kalkberggrunden. Ibland kan taket i dessa hålrum störta in, vilket resulterar i en grop i markytan, en så kallad dolin. Den mest kända dolinen i området är Prästgropen.

I karstsprickorna trivs bl.a. svartbräken och den sällsynta klipplöken.

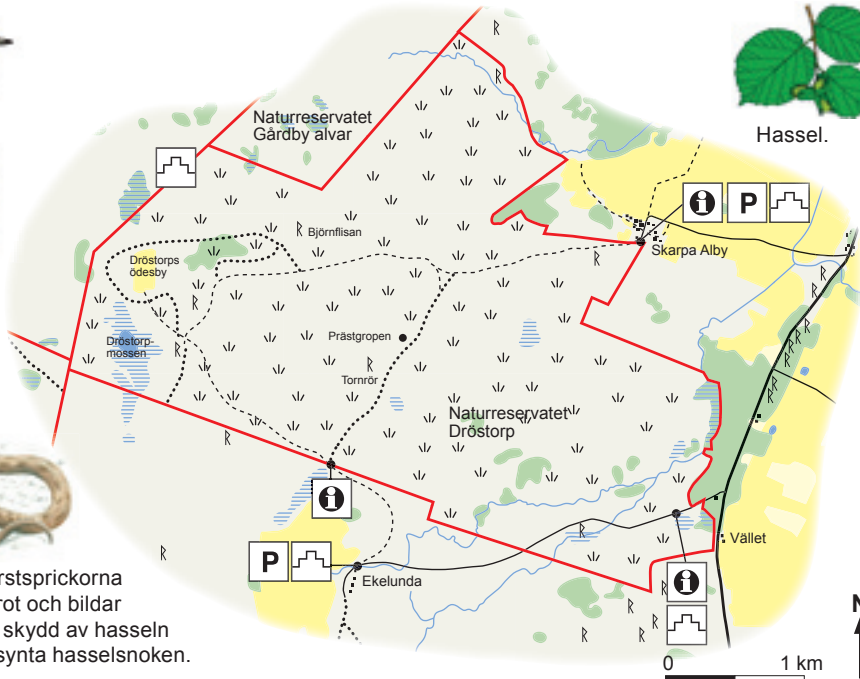
Sånglärka.

I de djupa karstsprickorna slår hasseln rot och bildar små lundar. I skydd av hasseln trivs den sällsynta hasselsnoken.

Hassel.

VÄXTER FRÅN HELA VÄRLDEN

I Dröstorpsområdet finns växtplatser för både arktiskt-alpina arter, sydeuropeiska arter, kontinentala-sibiriska arter samt flera endemiska arter, dvs arter som förekommer endast på Öland i hela världen. Sällsynta kärlväxtarter i området är ex.: honungsblomster, klipplök, gulcronill, alvarstånds och hylsnejlika.

DRÖSTORPS ÖDEBY

På 1700-talet ökade den öländska befolkningen och även markerna ute på alvaret började odlas upp. 1756 flyttade de första två familjerna ut till Dröstorps för att bruka jorden och som mest bodde här ett trettio-tal personer. Sedan 1897 har byn stått helt öde.

FORNLÄMMNINGAR

Tornrör är det största och mäktigaste bronsåldersröset inom området. Väster om Skarpa-Alby står alvarets enda runsten; Björnflisan.

FAKTA

Storlek: 912 ha

Beslutsår: 1998

Syfte: att bevara det unika betesberoende alvarlandskapet med sin speciella flora och fauna, synliggöra kulturlämnningar samt ge allmänheten möjlighet att uppleva värdena. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Stora Alvarets nordöstra hörn. Parkering och information finns i Skarpa Alby. Vägen mot Skarpa Alby tar av precis söder om Gårdby. Parkeringen ligger ca 250 m efter den skarpa kurvan på bygatan. Ölandsleden (en cykelled) går över alvaret mellan Skarpa Alby och Ekelundavägen.

19 VICKLEBY ALVAR

– klassiska orkidémarker

På Vickleby alvar kan du uppleva Ölands orkidéprakt i maj. Några kilometer ut på Vickleby alvar finns den märkliga Resmazonen, en kraftigt vattenförande sprickzon som mynnar i Resmo källa, idag hela Mörbylångas vattentäkt.

Adam och Eva.

STORA ALVARETS VÄXTVÄRLD

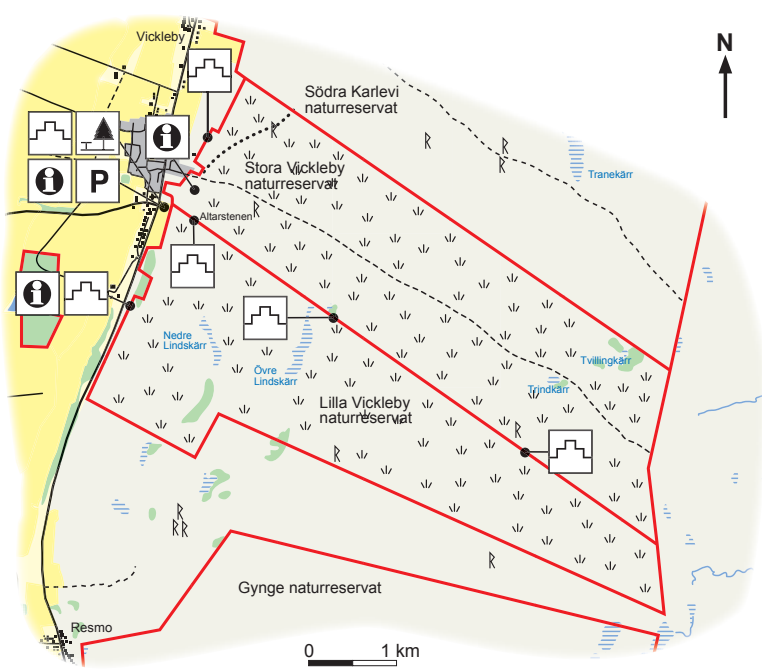
På Vickleby alvar finns både det som är typiskt och det som är speciellt med Stora Alvarets växtvärld. I de centrala och östra delarna dominerar vidsträckt grusalvar. I väster men även kring alvarsjöar och i anslutning till Resmazonen finns välutvecklade blommande torrängar. De flesta av de växtgeografiskt intressanta arterna förekommer inom området t.ex. ullrunkel, ölandssolvända, bergskrabba, såpört och fjällnejlika. Exempel på sällsynta arter är klipplök, krypfloka, alvarmalört, alvarstånd och storviol.

FÅGLAR OCH INSEKTER

Även djurlivet är representativt för Stora Alvaret. Karaktärsfåglar är sånglärka, ljungpipare, och stenskvätta. Ängshök söker föda i området. Av insekter kan nämnas rosenvingad gräshoppa och den säregna skalbaggen alvarlarvmördare, liksom fjärilarna bergskrabbemal, liten borstspinnare och ockragult nejlikfly.

Sankt Pers nycklar.

Ångshök.

Stenskvätta.

RESMOZONEN

Resmozonen på Vickleby alvar har bildats genom att berggrunden spruckit och rasat ihop. I Resmozonen finns underjordiska bäckar och karstfenomen där vattnet har urholkat kalkstenen till gropar och åsar. I denna miljö lever till exempel den säregna alvarstyltflugan och hållsnäckan.

HISTORIEN I LANDSKAPET

På Vickleby alvar finns spår av gamla vägar, fårvaktarkojor, kummel, husgrunder och gravar, t.ex. Altarstenen med tillhörande skeppssättning. I småstugorna vid alvarkanten var livet förr mycket fattigt. De små byggnaderna vid Vickleby alvargata är uppförda av

murad kalksten eller timrade ekplanor. Stugorna är typiska för malmbebyggelse som uppfördes utanför byarna.

FAKTA

Storlek: Stora Vickleby 660 ha,

Lilla Vickleby 613 ha

Beslutsår: 1997 resp 1999

Syfte: att bevara det unika betesberoende alvarlandskapet med sin speciella flora och fauna, synliggöra kulturlämningar, samt ge allmänheten möjlighet att uppleva värdena. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Kör väg 136 på Öland söderut mot Ottenby. I höjd med Vickleby kyrka finns information och parkeringsplats.

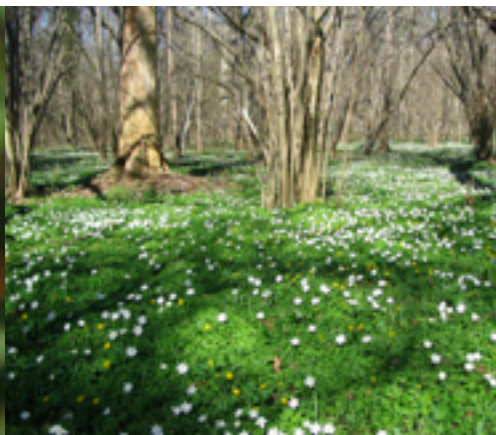

20 VICKLEBY ÄDELLÖVSKOG – ”den skönaste lund man någonsin sett”

När Linné på 1700-talet red genom Vickleby betraktade han ”de skönaste lundar man någonsin sett.” Marken i Vickleby ädellövskog är i maj ett hav av blåsippor, vitsippor och gulsippor med inslag av purpurfärgad nunneört och vårärt.

Blåsippor.

Vitsippsmattor i Vickleby ädellövskog.

ÖLANDS KUSTÄDELLÖVSKOGAR

För bara några hundra år sedan fanns frodiga ädellövskogar längs Ölands västra kust mellan Borgholm och Smedby. Större delen av detta område är idag åkermark eller har planterats med barrskogar. I Stora Vickleby finns lövskogen kvar. Buskskiktet utgörs, liksom i flertalet öländska lundar och lövskogar, av storvuxna hasselbuskar. Vicklebyskogen är en blandning av olika skogstyper. Hasselrika ekskogar är vanligast men här finns också på fuktigare marker askskog och alsumpskog.

RIK VÅRFLORA

I de hasselrika ekskogarna finns en rik vårflora med bl.a. blåsippa, vårärt och gullviva. Ekarna har ofta vida kronor vilket visar att skogen tidigare varit en lövrik ängsmark. Fram på sommaren tättnar krontaket och då tar växter som skogsbingel, kirskaål och lundgröe över. I de almdominate delarna trivs arter som underviol och tandrot. Här finns också fuktstråk med täta alsumpskogar där alarna står på höga socklar och ger skogen en lite trolsk karaktär. Högvuxna arter som jättestarr och älgört är typiska.

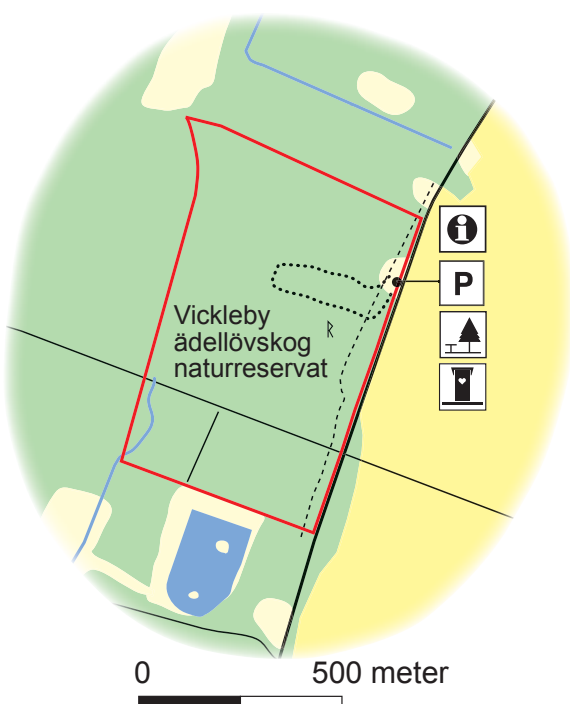
Rödhake.

RÖSTER I FÅGELKÖREN

Lövskogen vid Vickleby har ett rikt fågelliv. Vid en inventering fann man att 41 fågelarter häckade i den skyddade delen av skogen. Till de vanligaste häckfågeln hör bofink, rödhake, lövsångare och grönsångare. Exempel på lite mer sällsynta arter är stenkäck, stjärtmes, mindre hackspett och skogsduva.

Tickor på ved i Vickleby ädellövsskog.

SVAMPAR OCH LAVAR

I skogen finns sällsynta svampar bl.a. gul lökspindling, lundvaxskivling och oxtungsvamp. Av sällsynta lavar kan nämnas mjölig klotterlav, rikfruktig blemlav och olivklotterlav.

FAKTA

Storlek: 47,5 ha

Beslutsår: 1999

Syfte: Bevara ett representativt avsnitt av den öländska kustädellövs skogen med dess biologiska mångfald. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Reservatet ligger 5 km S Färjestaden. Från hamnen i Färjestaden tar man kustvägen mot Mörbylånga. Intill denna ligger reservatet efter cirka 7 km, på höger sida om vägen. Håll ögonen öppna efter en reservatsskylt - infarten till skogen är lätt att missa.

21 BEIJERSHAMN

– hamnbygget som blev ett fågelparadis

Beijershamn är, vid sidan av Ottenby, en av Ölands bästa fågellokaler och en av de mest välkända. Ett misslyckat hamnprojekt på 1850-talet ledde till att området grundades upp och vassar och strandängar till gagn för fågellivet började utvecklas.

DRÖMMEN OM EN STORHAMN

På 1850-talet tog Otto Wilhelm Beijer hovstallmästare på Ottenby kungsgård initiativ till en storhamn som skulle kunna konkurrera ut Färjestaden. En två kilometer lång pir med en hamn längst ut byggdes vid platsen vi idag kallar Beijershamn. På grund av ett konstruktionsfel började hamnområdet grundas upp så att det till slut blev omöjligt för större fartyg att anlöpa hamnen och verksamheten avvecklades.

VÄRDEFULLA FÅGELMARKER

Kanske skulle Otto Wilhelm Beijer trots allt ha glatt sig om han vetat hur fortsättningen blev. På den uppslammade sanden började säv och bladvass etablera sig. Så småningom utvecklades området till en mosaik av strandängar, vassar och öppna ytor vilket uppskattas av vadarfåglar, änder, gäss och rovfåglar.

Tack vare kreatursbete, röjning och vasslåtter på senare år är Beijershamn idag en av Ölands förnämsta fågel-

lokaler. Totalt har 250 fågelarter observerats här. Främst är området en viktig rast-och häckningslokal för vadare men här häckar också änder, tärnor och måsfåglar. Exempel på ovanliga arter som besöker Beijershamn är myrspov, årta, skräntärna, och pilgrimsfalk.

Området har mycket att erbjuda den naturintresserade besökaren. Här finns fågeltorn, fågelplattformar, gömslen, informationstavlor, vandringsleder och en uppskattad led för funktionshindrade.

FJÄRILAR OCH FLADDERMÖSS

Beijershamn är en av Ölands finaste fjärilslokaler. På en smal remsa med torra och öppna gräsmarker mellan strandängarna och skogen har lavdagssvärmaren sin enda förekomst i Norden. Totalt har mer än 650 av Sveriges 950 fjärilsarter återfunnits här.

Lavdagssvärmare.

Tack vare den goda insektstillgången är Beijershamn också ett fladdermössens Eldorado. Tolv av Sverige arton arter har påträffats i området. Av sällsynta fladdermöss förekommer bl.a. mustaschfladdermus och trollfladdermus.

FAKTA

Storlek: 655 ha (Natura 2000-området)

Beslutsår: 2000

Syfte: Skydda och bibehålla markernas öppna och betespräglade karaktär samt att vårda den unika vattenmiljön, så att alla de växt-och djursamhällen som är karaktäristiska för dessa livsmiljöer kan fortleva i livskraftiga bestånd. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT:

Området ligger cirka 7 km söder om Färjestaden. Här finns parkeringsplats, informationstavlor, fågeltorn, fågelplattform, gömslen, leder för funktionshindrade mm.

22 GYNGE & MÖCKELMOSSEN

– alvarflora och rastande tranor

Uttorkad vät vid Möckelmossen.

Den som färdas längs den klassiska vägen mellan Resmo och Stenåsa möter ett storslaget alvarlandskap. Kanske blir Gyngge och Mysinge alvar den första kontakten med Stora Alvarets både karga och sällsamma skönhet.

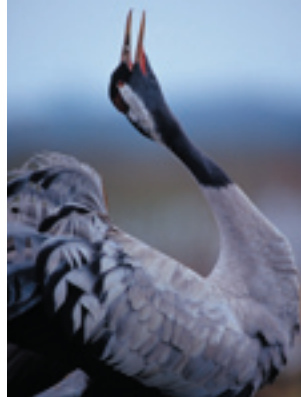
GYNGE ALVAR

Gyngge alvar har av tradition sambeats av nötkreatur, får och hästar. Periodvis har området varit obetat, men nu har bete återupptagits och buskar röjts. Här finns en riklig förekomst av bergsskrabba, liten sandlilja, fjällnejlika, ullsmörblomma och såpört. På Gyngge alvar finner man några av de individrikaste orkidéokalerna på Stora Alvaret.

S:t Pers nycklar och Adam och Eva är vanligast men även den sällsynta purpurknipproten förekommer.

MYSINGE ALVAR

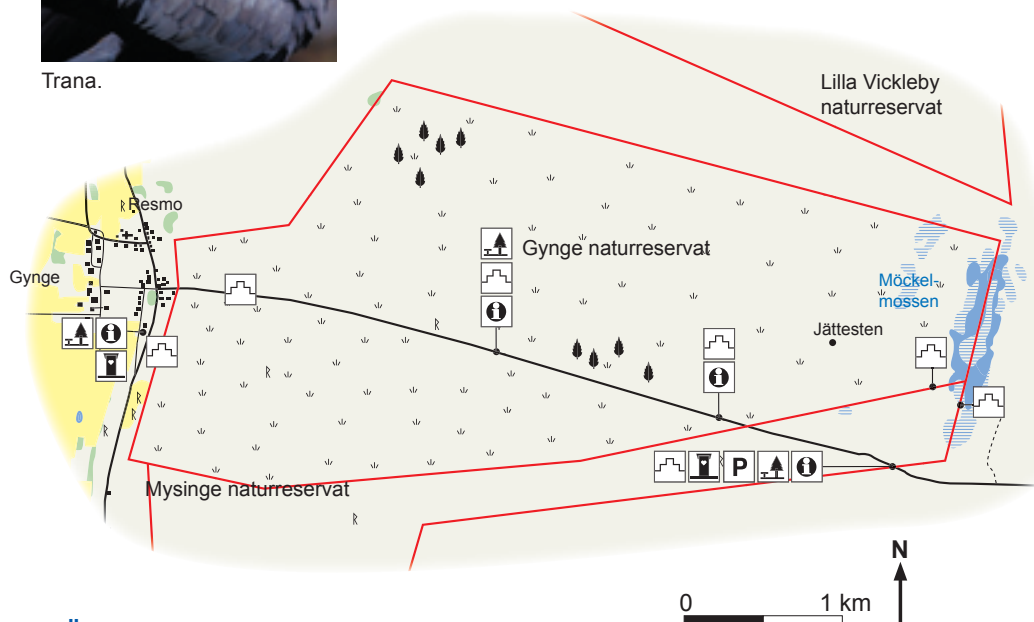
Mysinge alvar är välhävdad genom färbete. Så här trädlöst var större delen av Stora Alvaret ända in på 1960-talet. Vegetationen domineras av tunna jordar av vittringsgrus, sk fårsvingelalvar men här finns även hållmarker och fuktängar. Fårsvingeln och den för Öland unika bågsvingeln förekommer rikligt liksom axveronika, fältvedel, brudbröd, och kattfot. På fuktängarna hör ölandstoken hemma liksom enen på torrängarna.

Trana.

Fjällnejlika.

MÖCKELMOSEN

Möckelmossen, alvarets största sjö, är unik eftersom den aldrig har dikats ut. Mossen håller vatten året om men arealen växlar kraftigt mellan höstregn, snösmältning och sommartorka. På höstarna är mossen rast- och övernattningsplats för tusentals tranor. I mossen häckar bl.a. skrattnås, större strandpipare, rödbena, och storspov. På vintrarna efter några natters köldperiod blir Möckelmossen en utmärkt skridskois. Många förundras över att de ser gäddor som simmar under isen.

FAKTA

Storlek: 922 ha

Beslutsår: 1968

Syfte: att bibehålla det unika betesberoende kulturlandskapet, vegetationstyper som är representativa för alvarmark, gynna både typiska och sällsynta växt- och djurarter, bevara och synliggöra kulturhistoriska lämningar, underlätta allmänhetens upplevelse av natur- och kulturvärdena. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Området nås lätt från Resmo-Stenäsvägen. Vid Möckelmossen finns parkering, informationsplats och toaletter.

Den gamla banvallen mellan Kastlösa och Skärlov går rakt över alvaret.

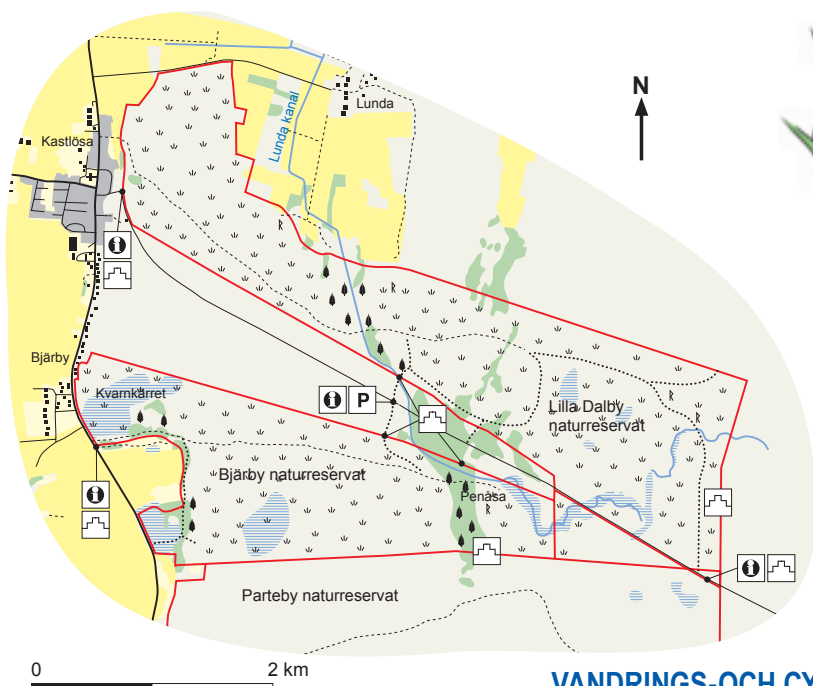
Lilla Dalby och Bjärby alvar är omväxlande med våtmarker, trädbevuxna höjdryggar och öppet hållmarksalvar. I landskapet ligger strödda stenar och block alltsedan inlandsisen drog sig tillbaka.

ALVARFLORA

Den tunna jorden har varit betad i tusentals år. Här växer axveronika, brudbröd, fältsippa, knölsörblomma och sällsyntare arter som fjällnejlika och nattviol. På försommaren blommar Adam och Eva, krutbrännare och andra orkidéer i stor mängd. I landskapet finns en domarring från järnåldern, ett flertal odlingsrösen samt fina exempel på öländska stenmurar.

FÅGELLIV

Inom området förekommer flera mindre våtmarker exempelvis Rosamosse och fuktängarna längs Penåsabäcken. Här häckar bl.a. enkelbeckasin och rödbena. Ute på Alvaret kan du höra karaktärsfåglar som ljungpipare, stenskvätta och buskskvätta. Kanske får du också se den eleganta ängshöken komma seglande över alvarmarken, på jakt efter sorkar, möss eller småfåglar.

Rosenvingad gräshoppa.

SÄLLSYNTA GRÄSHOPPOR

På alvaret lever rosenvingad och blåvingad gräshoppa som har klarat sig kvar sedan den senaste värmetiden. Alvarvandrarerna kan bli mycket överraskade när den rosenvingade flyger upp med ett ljudligt brummande och visar sina rosaskimrande vingar.

PENÅSA ÖDEBY

På Bjärby alvar ligger Penåsa ödeby. Penåsa uppodlades 1779. Byn bestod av två gårdar som var mycket små. 1844 upphörde Penåsa som hemman, den ena gården såldes till Kastlösa byamän och den andra till Bjärby. Idag finns grunderna efter ett bostadshus, ruinen efter en stenkällare samt fruktträd och bärbuskar härute.

VANDRINGS- OCH CYKELLED

På den gamla banvallen mellan Kastlösa och Skärlov kan du ta en trevlig promenad eller cykletur över alvaret. Järnvägen var i bruk 1910-1961 och byggdes för att transportera sockerbetor. Stationshusen i Kastlösa och Skärlov är bevarade.

FAKTA

Storlek: Lilla Dalby 481 ha, Bjärby 326 ha
Beslutsår: 1980

Syfte: att bibehålla det unika betesberoende kulturlandskapet, vegetationstyper som är representativa för alvarmark, gynna både typiska och sällsynta växt- och djurarter, bevara och synliggöra kulturhistoriska lämningar, underlätta allmänhetens upplevelse av natur- och kulturvärdena. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Följ väg 136 söderut till Kastlösa alternativt Bjärby. Här finns informationsplatser. Vid Penåsa ödeby längs gamla banvallen finns parkeringsplats.

24 HULTERSTAD ALVAR

– sandliljor och rödspovar

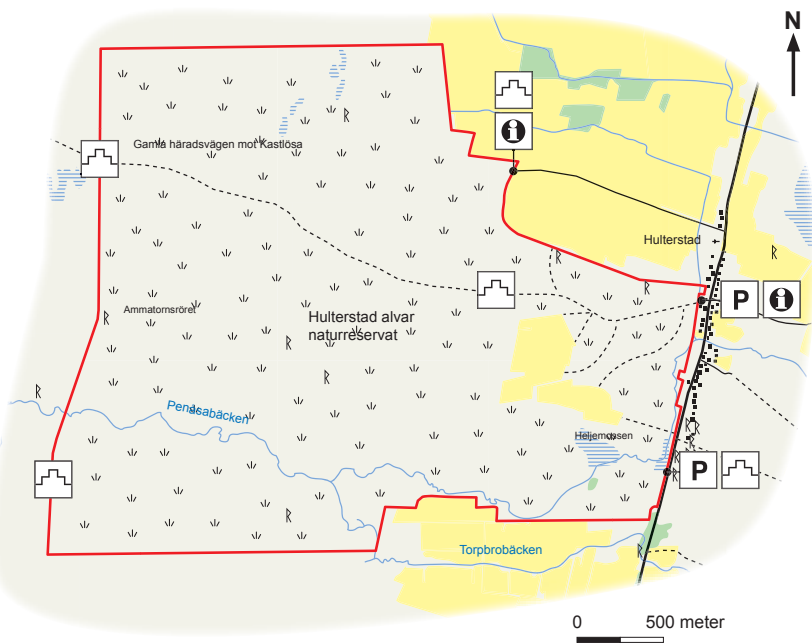
Hulterstad alvar är ett öppet och vackert alvar där först ölands-solvända i juni och senare på sommaren gul fetknopp lyser på de vidsträckta grusalvaren. I de västra delarna finns hållmark-salvar och karstsprickor där den stora sandliljan har en av sina rikligare förekomster på Öland.

VANDRA TILL TINGSTAD FLISOR

Långt ute på Stora Alvaret, på en strandvall som formats av forntida hav, står de sägenomspunna Tingstad flisor, Ölands mest kända tingsplats. Från många byar ledde sedan länge glömda alvarvägar till den plats där en gång viktiga beslut fattades, rättvisa skipades och människors öden avgjordes. Från Hulterstad kan du vandra en 7 km lång led till Tingstad flisor. Leden följer först

den gamla häradsvägen mot Kastlösa och passerar våtmarker där du kan få se tofsvipa, rödspov och storspov. Längre ut på alvaret blommar den stora sandliljan tillsammans med ölandssolvända, backtimjan och tul-kört. Vid mittmuren som byggdes då utmarkerna delades upp mellan byar och socknar på 1800-talet, går du norrut i ca två km, innan du viker av västerut och når fram till den strandvall där flisorna står.

0 500 meter

Rödspov.

Stor sandlilja.

KARAKTÄRISTISK ALVARFLORA

Ölandssolvändan är karaktäristisk på Hulterstad alvar. I västra delen på hällmarksalvar och karst hittar vi vildlin, tulkört och backtimjan. På djupare jordar växer toppjungfrulin och alvarmalört. Den stora sandliljan är sällsynt på Öland men förekommer rikligt på Hulterstad alvar. Vid Penåsbäcken och våtmarkerna finns gott om ölandstok, majviva och ängsvädd.

RIKT FÅGELLIV

I anslutning till Penåsbäcken finns Heljemossen. Här förekommer strandskata, tofsvipa, enkelbeckasin och ovanligare arter som brushane, storspov och rödspov.

Storspov.

Ute på alvaret väster om mossen häckar bl.a. alvarets karaktärsfågel ljungpiparen, liksom storspov och större strandpipare. Ängshök och brun kärrhök söker föda i området.

FAKTA

Storlek: 859 ha

Beslutsår: 1998

Syfte: att bibehålla det unika betesberoende kulturlandskapet, vegetationstyper som är representativa för alvarmark, gynna både typiska och sällsynta växt- och djurarter, bevara och synliggöra kulturhistoriska lämningar, underlätta allmänhetens upplevelse av natur- och kulturvärdena. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Reservatet ligger strax väster om Hulterstad by på sydöstra Öland. Mitt i byn finns avtagsvägen till parkeringsplatsen vid alvarets början.

25 ECKELSUDE

– fågel- och sälparadis

Knubbsälar vid Eckelsudde.

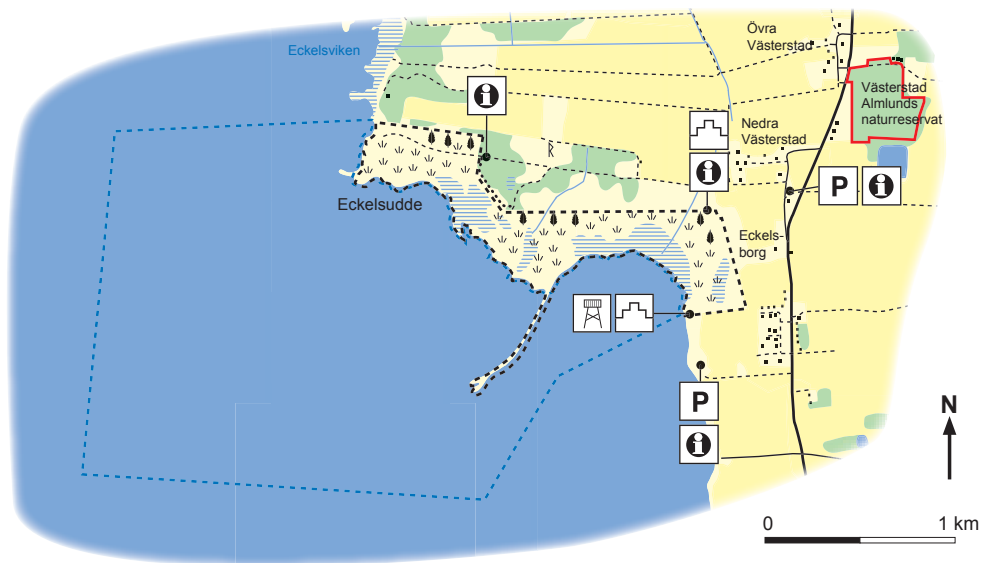
Eckelsudde är tillsammans med Beijershamn den bästa lokalen längs Ölands västkust för rastande och sträckande fågel och samtidigt platsen för en knubbsälkoloni på 50-80 sälar, vilket motsvarar en fjärdedel av knubbsälbeståndet i Kalmarsund. I kolonin ingår också gråsälar.

UNIKA KNUBBSÄLAR

Sälstammen har påverkats kraftigt av miljögifter, jakt och sjukdomar under 1900-talet men situationen ser nu lite ljusare ut. Kalmarsunds-knubbsälarna skiljer sig genetiskt från alla andra knubbsälar i Europa. De är ättlingar till Östersjöknubbsälen, vilken koloniserade området för 8000 år sedan och finns idag kvar som en spillra på de tre lokalerna Eckelsudde, Värnanäs och Abrahamsäng. De vuxna knubbsälarnas viktigaste föda utgörs av ett stort antal fiskarter som i huvudsak fångas i anslutning till vegetationsfria, grunda bottnar och en vuxen säl äter 5 kg fisk om dagen.

SÄLKUTAR

Kutarna föds från slutet av maj till början av juli, med en kulmen i mitten av juni. Till skillnad från alla övriga sälarter har knubbsälskuten ingen kutpås. Detta är en anpassning för att kuten skall kunna simma och dyka nästan direkt efter födseln. Honan diar sin kut i 3-4 veckor och tack vare att sälmjölken är mycket fet och näringsrik ökar kuten från i genomsnitt knappt 9 kg till över 25 kg under dessa veckor. Därefter lämnar kuten sin mor och får klara sig på egen hand. *Kom ihåg att en till synes övergiven sälkut inte alls är övergiven. Modern finns ofta någonstans i närheten!*

Under perioden 1 januari-31 augusti gäller beträdnadsförbud inom sälskyddsområdet, blå streckad linje och 1 april-31 juli inom fågelskyddsområdet, svart streckad linje, vid Eckelsudde.

Bilder uppifrån vänster: fågelskäddning vid Eckelsudde resp strandskata.

RIKT FÅGELLIV

Eckelsudde är en av de bästa fågel-lokalerna längs Ölands västkust och här häckar och rastar många fåglar. Till de häckande arterna hör snatterand, stjärtand, skärfläcka, kärnsnäppa och enkelbeckasin. Vid speciella förhållanden kan tusentals vadarfåglar som strandskator, kustpipare och myrspovar rasta. Kreatursbete på markerna håller gräs- och örtvegetationen välhävdad vilket skapar möjligheter för många vadarfåglar att finna föda och boplatser.

FAKTA

Storlek: 468 ha, Djurskyddsområde

Beslutsår: 2005

Syfte: att skydda en av Östersjöns knubbsälkolonier samt hävda marker viktiga för häckande och rastande fåglar. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Passera Kastlösa och Bjärby längs väg 136. Sväng åt höger nedre vägen mot Degerhamn. Passera Övre Västerstad och Västerstads almlund, råskogen. Vid Nedre Västerstad finns parkering och informationsplats.

26 SOLBERGA ALVAR – spåren av Ölands guldålder

Långt söderut på Stora Alvaret ligger Solberga by med sina välbevarade gårdar. I juni lyser Solberga alvar av tusentals gula solar när ölandssolvändan blommar på den vittrade kalkberggrunden. Fynd av bronsstjurar och de många gravanläggningarna från järnåldern ger oss en aning om bygdens betydelse för tvåtusen år sedan.

ÖLANDS GULDÅLDER

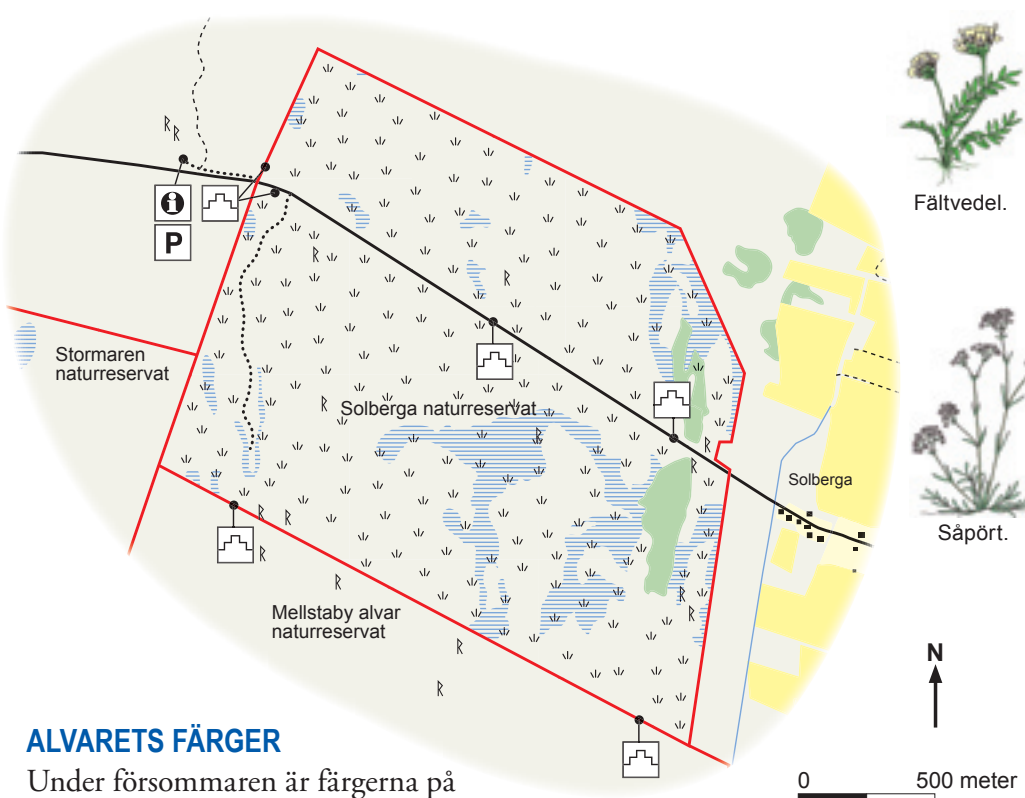
På Solberga alvar finns tre järnåldersgravfält och flera stensättningar som utgörs av runda flacka gravar kantade av stenar. Gravarna minner om Ölands guldålder under järnåldern då ölänningarna födde upp boskap och exporterade hudar, läder och ull till de romerska områdena i nuvarande norra Tyskland. Det var också under denna tid som flera av de öländska fornborgarna och fornbyarna anlades.

VACKRA ALVARMARKER

Solberga alvar består främst av öppna grusdominerade alvar där ölandssolvända och fårsvingel är typiska arter men här finns också små alvarområden med sprickor i kalkstenen, karst. Höjdrygarna i området är örtrika medan lägre delar utgörs av fuktängar.

Blommande backtimjan.

ALVARETS FÄRGER

Under försommaren är färgerna på Solberga alvar dominerade av gult, violett och vitt. Då blommar bl.a. ölandssolvända, backtimjan, såpört, och alvarglim.

SPECIELLA ARTER

På Solberga alvar finns den speciella växten timjansnyltrot, en parasit som växer nära tuvor av backtimjan och genom rötterna suger åt sig näring från backtimjanplantan. Om du ser en blåvinge, titta noga! Det kan vara svartfläckig blåvinge som trivs bland blommande backtimjan och ibland ses flyga över alvarmarkerna. Andra sällsynta arter på Solberga alvar är stäppröksvamp, fyrflikig jordstjärna, och alvarsnäcka.

FAKTA

Storlek: 314 ha

Beslutsår: 2005

Syfte: att bibehålla det unika betesberoende kulturlandskapet, vegetationstyper som är representativa för alvarmark, gynna både typiska och sällsynta växt- och djurarter, bevara och synliggöra kulturhistoriska lämningar, underlätta allmänhetens upplevelse av natur- och kulturvärdena. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk, Natura 2000.

HITTA HIT

Reservatet är beläget väster om byn Solberga på södra Öland.

Följ väg 136 söderut mot Ottenby till vägen som skär alvaret, mellan Södra Möckleby i väster och byn Torngård i öster. Längs vägen finns en parkerings- och informationsplats med rastbord, ungefär mitt på alvaret. Härifrån kan du följa den spångade strövstigen fram till reservatet.

Höst vid Stormaren.

Stormaren är belägen i en tydlig svacka i berggrunden och är den djupaste av alvarsjöarna. Stormaren är fågelskyddsområde med tillträdesförbud under häckningstid och här häckar flera sjöfågelarter.

DOPPINGAR, GÄSS, ROVFÅGLAR

I Stormaren häckar smådopping och svarthakedopping och har man tur ser man dem på våren i anslutning till starr- och vassruggar. Av sällsynta änder förekommer bl.a. skedand och årta. Under senare år har vattenrall och enkelbeckasin ökat i antal i området. På sommaren uppehåller sig ofta flockar med grågäss vid sjön. Gåsfamiljen håller ihop under flyttningen till och från övervintningsplasterna så att ungarna lär sig hitta vägen. Övervintringsställena för

grågäss ligger numera oftast i Holland. Vid Stormaren kan man också få se rovfåglar. Brun kärrhök och ängshök jagar då och då i området. På höstarna syns ibland blå kärrhökar och fjällvråkar. Även örnar kommer hit; den mäktiga havsörnen och senare på hösten kungsörn.

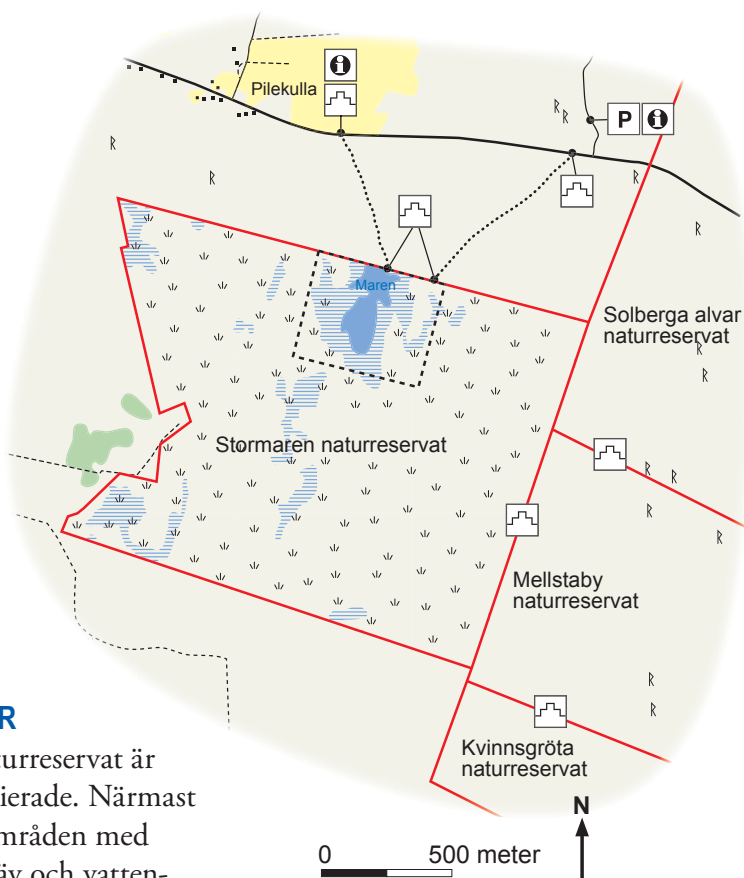
Grågäss.

Praktbrunört.

Krissla.

VARIERADE MARKER

Inom Stormarens naturreservat är markerna mycket varierade. Närmast sjön finns våtmarksområden med vass- och starrarter, säv och vattenklöver och fuktängar med ängsvädd och krissla. Öster och söder om sjön ligger våtar som torkar ut under sommaren. Alvarmarkerna inom reservatet domineras av heddar med ölands-solvända och fårsvingel som typiska arter samt hållmarker med karst-sprickor i kalkstenen. Inom områdets västra och centrala delar förekommer djupare jordlager med örtrika torrängar och fuktängar. Torrängarna är välbetade och här finns typiska växter som brudbröd, solvända, småfingrerört, lundtrav, vildlin, ängshavre, praktbrunört och darrgräs.

FAKTA

Storlek: 213 ha

Beslutsår: 2002

Syfte: att bevara och vårda ett för fågellivet synnerligen värdefullt våtmarksområde och omgivande fuktängar och alvarmarker med rik flora. Natura 2000-område.

HITTA HIT

Följ väg 136 på Öland c:a 37 km söderut. Sväng vid Södra Möckleby mot Torngård över alvaret. Ungefär mitt på alvaret finns Gräsgårdsbrottet med parkering, information och rastplats. Härifrån når du reservatet till fots, cirka 1 km.

ATT TÄNKA PÅ

Observera att det från den 1 april till den 31 juli, råder beträdnadsförbud i området

28 ALBRUNNA LUND

– lövskogsoas i kanten av Stora Alvaret

Som en lummig oas mellan alvar och åkermark ligger Albrunna lund. Här kan du dra dig undan en stund från middagshettan ute på alvaret och njuta av lövlundens rika fågelliv och flora.

Våradonis eller Arontorpsros.

ÄDELLÖVSKOG OCH ÄNG

Albrunna lund nyttjades förr som slättermark men har även varit betesmark för nötkreatur och hästar. Ett parti av lunden benämns ännu Oxhagen. Norra lunden består idag av olikåldrig ek/askskog med inslag av lundalm, lönn och lind. Medelåldern på skogen är ca 100 år men vissa grova ekar är betydligt äldre. I norra lunden finns två örtrika slätter-

ängar som slås varje år. Södra lunden består av blandskog med främst ek och björk. Skogen är relativt ung men även här finns inslag av grova ekar. Skogar med en trädslagssammansättning av ek, ask och alm som i Albrunna lund är ovanliga i Sverige.

KÄRLVÄXTER

Vårfloran i Albrunna lund är slösande rik med blåsippa, vitsippa och gulsippa. På ängsmark i reservatet växer stora mängder våradonis som förekommer endast här på södra Öland och på Gotland och är en kvarlevande art från den senaste värmeperioden under bronsåldern. I ängsmarkerna växer också brudbröd, backsmultron och blodnäva.

LAVAR OCH SVAMPAR

Albrunna lund hyser ett rikt inslag av sällsynta lavar och svampar. Här finns stor sönderfallslav och liten ädellav. Av sällsynta svampar förekommer violfingersvamp, bleksopp, grönfjällig fjällskivling och borst-riska.

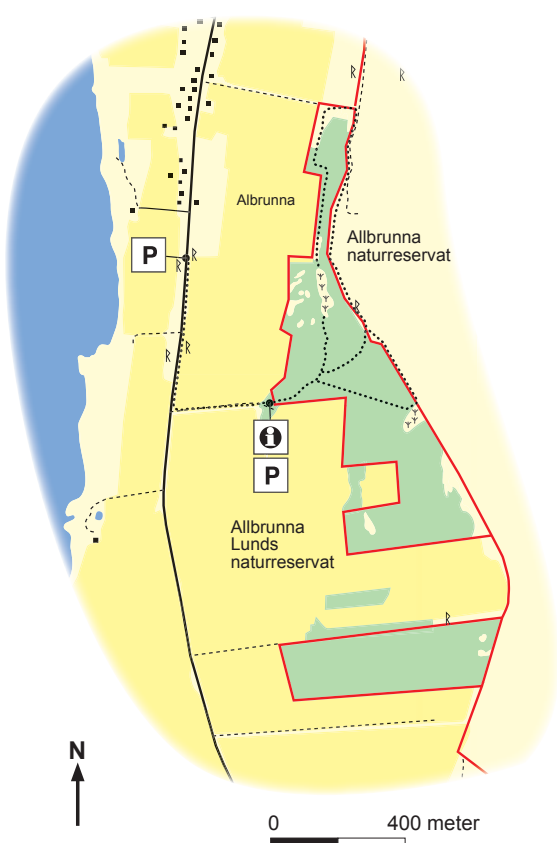
Mindre flugsnappare sjunger i lunden.

FÅGLAR OCH INSEKTER

Fågelkören är imponerande och ur den rika häckfågelfaunan kan nämnas trädgårdssångare, näktergal och rosenfink. Av mindre vanliga arter häckar göktyta och mindre flugsnappare. I Albrunna lund finns en mycket sällsynt småfjäril, björnlokeskärmal som är knuten till björnloka och endast känd från fyra lokaler i Nordeuropa, samtliga på Öland.

SKYDDSRUM

Vid en promenad i Albrunna lund lägger man märke till ett antal bunkerliknande byggnader. Det är skyddsrum som uppfördes under andra världskriget. I lunden finns också spåren av en gammal festplats.

FAKTA

Storlek: 36 ha

Beslutsår: 1996

Syfte: att bevara en naturskogsartad ädelövskog av ek-ask-almtyp med dess fauna och flora, hävda ängsmarken så att de botaniska värdena består. Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Området kan lätt nås från länsväg 136 på södra Öland och är beläget ca tre km söder om Södra Möckleby kyrka och Degerhamn. En parkeringsplats finns i anslutning till vägen, omedelbart söder om Albrunna. Ytterligare parkeringsmöjligheter finns 250 m längre fram, in till vänster upp mot lunden, följ brukningsvägen till informationsplatsen.

29 OTTENBY

– internationellt välkänd flyttfågellokal

Ottenby och Ölands södra udde är ett av Sveriges mest besökta naturområden och vår internationellt mest kända flyttfågellokal. Här rastar och häckar varje år ett stort antal vadare, änder, gäss och småfåglar och här bedrivs ringmärkning och flyttfågelforskning sedan 1946.

FANTASTISKT FÅGELLIV

Anledningen till att fåglarna trivs vid Ottenby och Ölands södra udde är södra uddens sydostliga geografiska läge i havet, det milda klimatet och den varierade naturen med många olika miljöer att söka föda, skydd, rast- eller häckningsplats på. Exempel på viktiga fågelarter som förekommer i Ottenby är snatterand, rödspov, brushane, skärfläcka, sydlig ras av kärrensäppa, kornknarr och sommargylling. Av Sveriges 470 förekommande fågelarter har flertalet setts vid Ottenby.

FLYTTFÅGELMETROPOL

För flyttfågellarna fungerar södra udden som en magnet. Efter en lång flygning över Östersjön är södra Öland antligen land i sikte. Här kan småfågellarna på vårsträcket vila och finna föda i fyrträdgården innan de drar vidare till Ottenbylund och sedan norrut över Öland och Sverige. Under höstarna sträcker tusentals arktiska vadare och gäss söderut från den ryska tundran och taigan. Vid Ottenby rastar de ett tag innan de företar den långa resan över Östersjön till Centraleuropa eller Afrika.

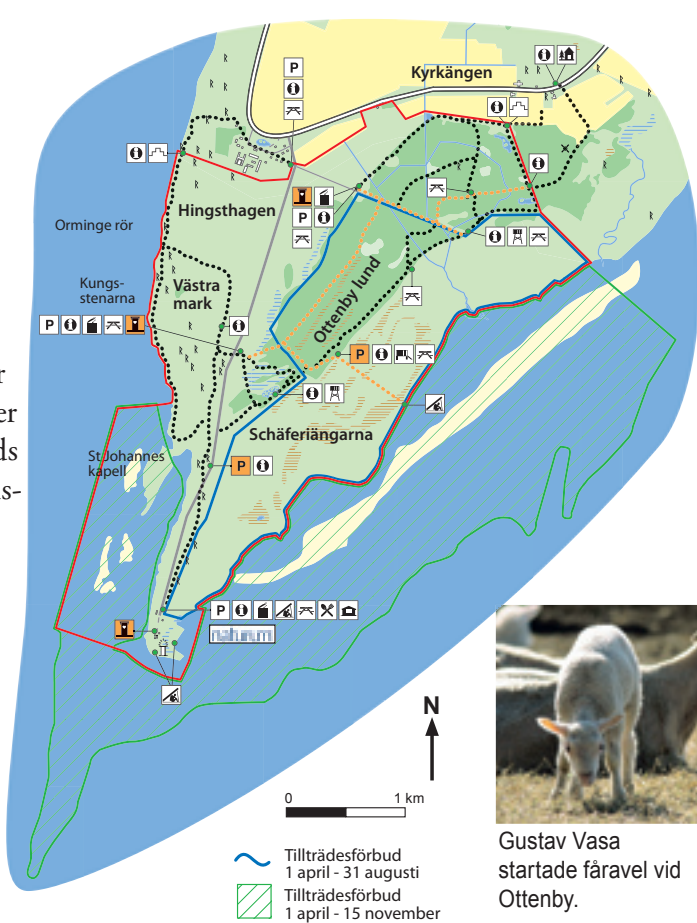
Sydlig ras av kärnsnäppa.

NATUR OCH KULTUR

Vid Ottenby har människor bott sedan stenåldern. Under medeltiden fanns här Ölands förnämsta fiske- och handelsplats. Här finns gravfält, en av Nordeuropas största slätterängar, vidsträckta betesmarker, en värdefull lövskogslund och intressanta geologiska formationer. På Schäferiängarnas norra del har slätter återupptagits på 40 ha. Här blommar slätterberoende arter som späd ögontröst och slätterblomma. På de stora betesmarkerna bedrivs naturvården med betande får och nötkreatur från Ottenby kungsgård.

UPPLEVELSER FÖR ALLA ÅLDRAR

I det spännande Naturum kan du lära dig mer om både flyttfåglar, växter, södra uddens natur- och kultur eller varför inte besöka fyrbyn och gå de 197 stegen upp för den vindlande trappan i Sveriges högsta fyrtorn, Långe Jan, 42 meter över havet. Ottenby erbjuder natur- och kulturupplevelser för både stora och små!

Gustav Vasa startade fåravel vid Ottenby.

FAKTA

Storlek: 995 ha varav landareal 900 ha
Beslutsår: 1970

Syfte: att skydda och vårda området på grund av dess "betydelse för kännedomen om Ölands natur och djurliv, sin skönhet och i övrigt märkliga beskaffenhet". Området ingår i EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden, Natura 2000.

HITTA HIT

Åk väg 136 på Öland söderut. Strax öster om Ottenby kungsgård svänger du till höger mot Ölands södra udde och kör 4 km. I anslutning till fyren och naturum finns parkering och information. Restaurang, guidade turer, fågeltorn, fyren Långe Jan, leder för funktionshindrade.

Det finns många skäl till att skydda natur. Syftet kan vara att bevara en viss naturtyp, att skydda en hotad organism eller att säkerställa friluftslivet. Det finns flera olika skyddsformer och för dessa områden finns särskilda regler som man som besökare måste ta hänsyn till. I naturområden som inte har något särskilt skydd gäller allmansrätten.

NATIONALPARKER

I Sverige finns idag 28 nationalparker. De representerar olika värdefulla landskapstyper som ska bevaras i sitt naturliga tillstånd. Parkerna är också natursköna och unika miljöer där besökaren erbjuds en naturupplevelse utöver det vanliga. Nationalparker har ett betydligt starkare skydd än naturreservat.

NATURRESERVAT

Naturreservat är den mest använda skyddsformen. Det finns cirka 2 700 naturreservat i Sverige. Reservat kan bildas och förvaltas av länsstyrelsen eller kommunen. Syfte med att bilda ett reservat kan vara att bevara biologisk mångfald, skydda, vårda eller bevara arter och livsmiljöer, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller för att gynna friluftslivet.

NATURA 2000-OMRÅDEN

Natura 2000 är EU:s ekologiska nätverk av skyddade områden. Syftet med nätverket är att hejda utrotningen av djur och växter och förhindra att deras livsmiljöer förstörs. Områdena utpekas av respektive medlemsland. Många av de områden som ingår i Natura 2000 är också skyddade som naturreservat eller nationalpark.

ALLEMANSRÄTTEN

I Sverige finns allemansrätten och det är något som vi kan vara stolta över. Det innebär att man får vistas ute i naturen utan att först fråga om lov. Men allemansrätten kräver ansvar och gott omdöme. Man får inte skada natur och djurliv och man måste visa hänsyn mot markägare och mot andra människor ute i naturen. Allemansrätten sammanfattas i orden *Inte störa – inte förstöra*. I områden där man vill skydda naturen, t.ex. i naturreservat, gäller utöver allemansrätten särskilda regler. Varje reservat har sina egna föreskrifter.

NATURVÅRDSFÖRVALTNING

De flesta av länets reservat förvaltas av länsstyrelsen. Ett mindre antal reservat förvaltas av kommunerna. I förvaltning ingår skötsel av reservaten. Det kan till exempel röra sig om röjning av träd och buskar, bete

eller slåtter på slåtterängar vilket utförs av markägaren, föreningar eller länsstyrelsen. En annan viktig del av förvaltningen är att främja tillgängligheten, vilket innebär framtagande och underhåll av vandringsleder, spångar och broar. Förvaltaren ansvarar också för att det finns informationsskyltar i reservaten samt information på hemsidor eller i form av broschyrer. I länet finns dessutom flera Naturum med fina utställningar och kunnig personal.

FRIDLUSTA ARTER

I Sverige finns 300 fridlysta växter och djur, däribland samtliga orkidéer samt alla grod- och kräldjur.

FÅGEL- OCH SÄLSKYDD

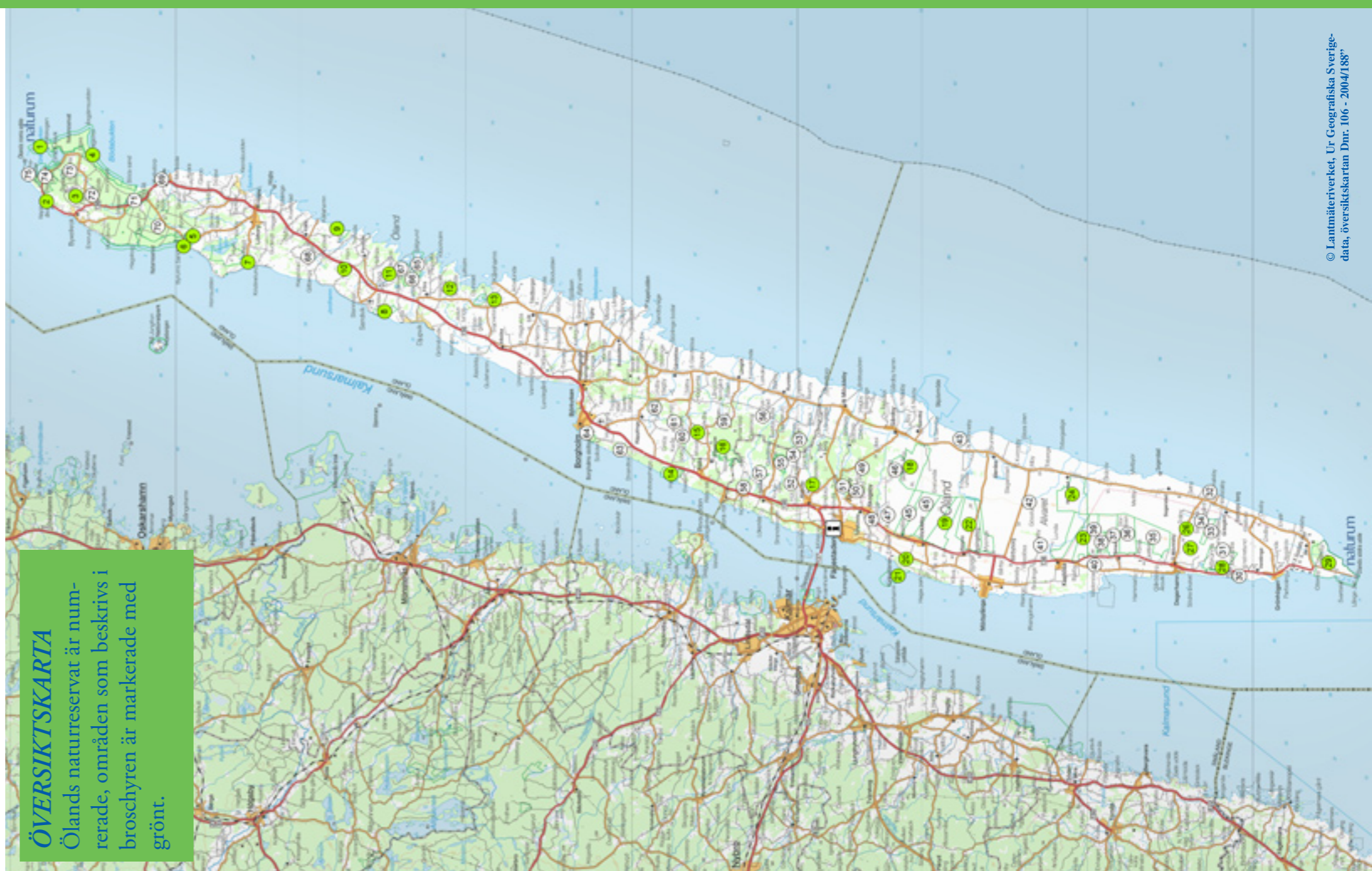
Djurskyddsområden syftar till att skydda djur från störning. Det innebär att det under vissa perioder under året råder tillträdesförbud. Fågel- och sälskyddsområdena finns utmärkta på båtsportkortet. Informationsskyltar finns väl synliga på öar med fågelskydd. Skyltarna är gula och skylten med förlängd skyddstid har ett rött fält som är lätt att se på långt håll.

JAKT OCH FISKE

För jakt och fiske finns det särskilda regler. För att få fiska behöver man ofta köpa fiskekort.

TECKENFÖRKLARING TILL KARTOR

 Parkering	 Reservatsgräns	 Skog
 Information	 Natura 2000-gräns	 Tallskog
 Rastplats	 Fågelskydd	 Granskog
 Torrtoalett	 Sälskydd 1/1 - 15/9	 Blandskog
 Soptunna	 Vägar	 Lövskog
 Bord	 Led funktionshind.	 Vassområde
 Stätta	 Stig/vandringsled	 Klappersten
 Fågeltorn	 Vattendrag	 Åker
 Fågelplattform	 Hus	 Öppen mark
 Gömsle	 Fornlämning	 Hällmark
 För funktionshindrade	 Slätteräng	 Fuktig mark
 För funktionshindrade	 Betesmark	 Vatten
 För funktionshindrade	 Enbuskmark	 Bebyggelse
	 Hamlade träd	
	 Grova träd	

ÖVERSIKTSKARTA
 Ölands naturreservat är nummerade, områden som beskrivs i broschyren är markerade med grönt.

Övriga naturreservat och naturum i Kalmar län – Öland

(se kartan för naturområdenas placering)

30 Strandhagen	55 Gillsättra
31 Albrunna	56 Dyestad
32 Gammalsby sjömarker	57 Ryd
33 Kvinnsgröta	58 Isgärde
34 Mellstaby	59 Ismantorp
35 Möckleby-Gårdstorp	60 Karås
36 Klinta-Stora Smedby	61 Västra Äng
37 Hammarby-Smedby	62 Tomteby
38 Alvlösa	63 Strandtorp
39 Parteby	64 Borga hage
40 Västerstads almlund	65 Östra Vässby sjömarker
41 Dalby lund	66 Marsjö sjömarker
42 Gösslunda	67 Hjälmsstad sjömarker
43 Frösslunda sjömark	68 Hagelstad
44 Karlevi Södra	69 Böda prästgård
45 Karlevi Norra	70 Idegransreservatet
46 Gårdby alvar	71 Böda backar
47 Kalkstad	72 Skeppersäng
48 Skogsbylund	73 Sjöstorp
49 Rösselkärret	74 Vargeslätt
50 Degerrörsbacken	75 Getterum
51 Arontorp	Trollskogens naturum (invid nr 1)
52 Holmetorp	Ottenby naturum (invid nr 29)
53 Vanserum-Bäck	Träffpunktens naturutställning
54 Övetorp	(I-symbol nära Färjestaden)

Kalmar län bjuder på variationsrik natur. Här finns en örik skärgård, unika kulturbygder med alvarmarker, ängar och hagar, orörda skogsområden, stränder och stadsnära natur. I länet finns 176 naturreservat (februari 2008) och 2 nationalparker. Denna utflyktsguide presenterar 29 av de mest besöksvärda områdena på Öland. En motsvarande guide finns också för Östra Småland. På varje uppslag beskrivs ett område med text, karta och bilder. Det finns också tre uppslag som beskriver tre större naturområden. Allt för att du som länsinvånare eller besökare hos oss ska kunna hitta ut i vår fina natur!

Exemplar av denna skrift kan beställas från Länsstyrelsen i Kalmar.

LÄNSSTYRELSEN
KALMAR LÄN

Malmbrogatan 6, 391 86 Kalmar
Telefon 0480-820 00 (vxl)
www.h.lst.se